

Huwelijksdwang

in

Noord-Holland

Een quickscan

COLOFON

Huwelijksdwang in Noord-Holland. Een quickscan.

Uitgevoerd door bureau Projects on Women's Rights (PoWR) in opdracht van
ACB Kenniscentrum.

Onderzoek: Margreet de Boer en Sara Amajoud (PoWR)

Tekst: Margreet de Boer (PoWR)

© ACB Kenniscentrum (2010)

Kabelweg 37

1014 BA Amsterdam

020-6279460

Info@acbkenniscentrum.nl

www.acbkenniscentrum.nl

Deze publicatie is tot stand gekomen met financiering van de provincie Noord-Holland.

Voorwoord

In aanloop naar de zomer van 2009 is er de nodige publiciteit geweest rond het thema huwelijksdwang en achterlating. Dit naar aanleiding van een project in de gemeente Rotterdam waarbij contracten werden afgesloten met leerlingen die vreesden tijdens de zomervakantie in het land van herkomst achtergelaten en/of uitgehuwelijkt te worden. Door middel van de contracten zou de gemeente een handvat hebben om in actie te komen wanneer de leerlingen na de zomer niet terug zouden keren. Naast het Rotterdamse project is er ook een landelijke publiciteitscampagne geweest, waarin jongeren die bang waren voor uithuwelijking of achterlating werden opgeroepen om een noodplan te maken.

Naar aanleiding van deze publiciteit stelden de statenleden M. Schraal en A. Zeeman in juni 2009 schriftelijke vragen aan het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland. Zij wilden onder andere weten of en hoe vaak huwelijksdwang in Noord-Holland voorkomt, wat wordt er gedaan op het gebied van signalering en aanpak, en welke organisaties hierbij betrokken zijn.

Naast beantwoording van de vragen heeft de provincie ACB Kenniscentrum verzocht om, binnen de vrije ruimte van het prestatieplan 2009, aandacht te besteden aan huwelijksdwang.

ACB Kenniscentrum is daarop na de zomer aan de slag gegaan en heeft opdracht gegeven aan bureau PoWR om een quickscan uit te voeren met als doel een globaal beeld te krijgen van de omvang van huwelijksdwang en de mate van hulpverlening bij (dreigende) huwelijksdwang in Noord-Holland.

Het rapport van de quickscan ligt hier voor u. De inhoud en conclusies ga ik u hier niet verklappen maar wel ik vast meegeven dat vervolgonderzoek en/of concrete uitvoerende projecten ons inziens nodig zijn om meisjes én jongens die slachtoffer dreigen te worden of zijn geworden van een gedwongen huwelijk tijdig en adequaat te kunnen helpen.

Rénie van der Putte
Senior adviseur
ACB Kenniscentrum

INHOUDSOPGAVE

COLOFON.....	2
VOORWOORD.....	3
1. INLEIDING	5
2. HUWELIJKSDWANG: ACHTERGRONDEN EN AANPAK	6
2.1. Wat is huwelijksdwang?.....	6
2.2. De achtergronden van huwelijksdwang.....	8
2.3. De omvang van huwelijksdwang in Nederland.....	9
2.4. Het juridisch kader	10
2.5. De aanpak van huwelijksdwang in Nederland.....	10
2.5.1. De aanpak van eegerelateerd geweld.....	11
2.5.2. De aanpak van huwelijksdwang.....	12
2.5.3. Voorgenomen en aanbevolen maatregelen tegen huwelijksdwang.....	13
2.5.4. Mogelijke aanpak door provincie en gemeenten.....	17
3. HUWELIJKSDWANG IN NOORD-HOLLAND: RESULTATEN VAN DE QUICKSCAN	20
3.1. Opzet en uitvoering van de quickscan	20
3.2. De resultaten van de quickscan.....	21
3.2.1. De respondenten	21
3.2.2. Wat verstaat men onder huwelijksdwang?.....	22
3.2.3. Signalen van huwelijksdwang.....	23
3.2.4. Wat heeft men met de signalen gedaan?.....	28
3.2.5. Eigen rol ten aanzien van huwelijksdwang.....	29
3.2.6. Verantwoordelijken voor de aanpak van huwelijksdwang.....	32
3.2.7. Taak van gemeente en provincie	35
3.2.8. Vaardigheden, informatie en kennis	36
TOT SLOT	39
Bijlage 1: Literatuurlijst.....	40
Bijlage 2: Vragenlijst	42

1. INLEIDING

In het najaar van 2009 heeft PoWR op verzoek van ACB Kenniscentrum een quickscan uitgevoerd naar huwelijksdwang in Noord-Holland. De belangrijkste vragen in dit onderzoek waren: Is het bekend hoe vaak het voorkomt? Wat wordt er gedaan op het gebied van signalering en aanpak, en welke organisaties zijn hierbij betrokken?

Ook zijn respondenten bevraagd over hun behoefte aan vergroting van kennis en vaardigheden, en naar de rol die gemeenten en provincie kunnen spelen bij de aanpak van huwelijksdwang.

De resultaten van de quickscan zijn in dit rapport opgenomen. Aangetekend wordt dat het nadrukkelijk om een inventariserend, indicatief onderzoek gaat. Niet alle relevante organisaties en personen zijn bereikt; en niet iedereen die is bereikt heeft meegewerkt aan het onderzoek. Op basis van de quickscan kunnen dan ook zeker geen conclusies worden getrokken over de precieze aard en omvang van huwelijksdwang in Noord-Holland.

De aard van een quickscan leent zich niet tot het trekken van verregaande conclusies. Dat doen we dan ook niet. Wel denken we dat de combinatie van de – theoretische – mogelijkheden voor provinciaal en gemeentelijk beleid zoals beschreven aan het slot van hoofdstuk 2 met de resultaten van de quickscan voldoende aangrijpingspunten opleveren voor provincie en gemeentes om hun rol in de aanpak van huwelijksdwang te kunnen versterken.

Voorafgaand aan de weergave van de resultaten van de quickscan wordt kort aandacht besteed aan achtergrond en aanpak van huwelijksdwang. Daarbij wordt ingegaan op de definitie, de (culturele) achtergronden en de omvang. Bij de beschrijving van de (landelijke) aanpak van huwelijksdwang wordt eerst stilgestaan bij de bestaande situatie, en vervolgens een overzicht gegeven van de voorgenomen maatregelen en de aanbevelingen die er vanuit verschillende onderzoeken zijn gedaan. Dit deel wordt afgesloten met een aantal suggesties wat provinciale en lokale overheden zouden kunnen doen in de aanpak van huwelijksdwang.

Het onderzoek is uitgevoerd door Margreet de Boer en Sara Amajoud, respectievelijk senior onderzoeker en stagiaire van Projects on Women's Rights (PoWR).

We danken iedereen die heeft meegewerkt aan het onderzoek.

2. HUWELIJKSDWANG: ACHTERGRONDEN EN AANPAK

In de afgelopen paar jaar is het nodige aan publicaties verschenen over het thema huwelijksdwang. In 2009 verschenen onder meer twee onderzoeksrapporten. Het rapport 'Huwelijksdwang? Een verbintenis voor het leven' (Cornelissens e.a., 2009) is de weerslag van een brede verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland. Deze verkenning werd op verzoek van de Tweede Kamer uitgevoerd. Door de Radboud Universiteit werd een internationaal onderzoek uitgevoerd naar de aanpak van gedwongen huwelijken in een aantal Europese landen (Ratia & Walter, 2009).

Daarnaast is er het nodige gepubliceerd over eengerelateerd geweld in brede zin. Een quick scan als deze is niet de plaats om de achtergronden en aanpak diepgaand te bespreken. Om de resultaten van de quickscan te kunnen plaatsen is het echter wel van belang om een beeld te hebben waar we het over hebben als we spreken over huwelijksdwang, en wat er in Nederland wordt gedaan om huwelijksdwang te voorkomen en te bestrijden. In dit hoofdstuk besteden we daarom kort aandacht aan de achtergronden en de aanpak van huwelijksdwang.

2.1. Wat is huwelijksdwang?

Bij huwelijksdwang gaat het om gedwongen huwelijken. In de afgelopen jaren is vooral gewerkt met de definitie van de Adviescommissie Vreemdelingenzaken:

Een gedwongen huwelijk is een huwelijk waarbij één of beide huwelijkspartner(s) geen zeggenschap heeft (hebben) over de sluiting van de huwelijksverbintenis en daarmee niet instemmen/instemt. Onder deze situatie wordt mede begrepen het wel meewerken aan de formele (wettelijke) huwelijkshandelingen, doch onder lichamelijke of geestelijke bedreiging.

De onderzoekers die in 2009 het verkennende onderzoek hebben uitgevoerd stellen de volgende werkdefinitie van een gedwongen huwelijk voor:

Een gedwongen huwelijk is een religieus of wettelijk huwelijk waarbij de (voorbereidende) huwelijkshandelingen tegen de vrije wil van minstens een van de huwelijkskandidaten hebben plaatsgevonden en waar onder een bepaalde vorm van dwang mee is ingestemd.¹

---

¹ Cornelissens e.a., 2009.

Een gearrangeerd huwelijk, waarbij anderen een huwelijk voor iemand regelen, is niet per definitie een gedwongen huwelijk. Wanneer beide partners zonder dwang instemmen met een gearrangeerd huwelijk spreken we niet van een gedwongen huwelijk. In de praktijk is niet altijd eenvoudig na te gaan wanneer er sprake is van dwang. Als er fysiek geweld of bedreigingen aan te pas komen is het wel duidelijk, maar wat als iemand instemt 'om de vrede binnen de familie te bewaren' of 'om zijn ouders niet teleur te stellen'? Vaak is de scheidingslijn tussen bemiddeling en dwang flinterdun. Om deze reden zijn er organisaties en experts die vinden dat alle gearrangeerde huwelijken een zekere mate van dwang (waaronder sociale druk) met zich meebrengen, en dus een vorm van gedwongen huwelijk zijn. Anderen maken een duidelijk onderscheid tussen gearrangeerde huwelijken en gedwongen huwelijken. Je kunt zeggen dat er een continuüm is van algehele vrije partnerkeuze tot expliciete huwelijksdwang, met daartussen een groot grijs gebied van 'zachte dwang'².

In andere Europese landen wordt in de definitie van huwelijksdwang vaak de koppeling gelegd met huwelijksmigratie en schijnhuwelijken.³ In Nederland doen we dat – althans in de officiële definitie – niet. Huwelijksdwang kan zich voordoen in combinatie met huwelijksmigratie of schijnhuwelijken, maar dat hoeft niet. Het leggen van een te sterke koppeling tussen huwelijksdwang en migratieproblematiek brengt het risico met zich mee dat er geen aandacht is voor die gevallen van huwelijksdwang waarin die koppeling er niet is. Bovendien brengt het het risico met zich mee dat de migratie wordt geïdentificeerd, in plaats van de huwelijksdwang.

In de Nederlandse context wordt huwelijksdwang vaak in een adem genoemd met achterlating in het land van herkomst. Maar ook hiervoor geldt: huwelijksdwang kan zich voordoen in combinatie met achterlating, maar deze fenomenen kunnen zich ook los van elkaar voordoen.

Huwelijksdwang wordt in Nederland meestal gezien als een vorm van het bredere begrip eengerelateerd geweld. Onder eengerelateerd geweld wordt verstaan 'elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld, gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken'⁴. Maar ook hier geldt weer: huwelijksdwang kan eengerelateerd zijn, maar er kunnen ook redenen aan ten grondslag liggen die niet direct met de eer, of de aantasting daarvan te maken hebben.

De minister van Justitie onderkent de raakvlakken en de verschillen tussen huwelijksdwang, achterlating en eengerelateerd geweld: 'Eengerelateerd geweld,

---

² Zie www.movisie.nl/huwelijksdwang.

³ Ratia en Walter, 2009.

⁴ http://www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/eengerelateerd_geweld/index.aspx.

huwelijksdwang en achterlating kunnen elkaar overlappen maar kennen ook hun eigen problematiek en vergen een deels verschillende aanpak.⁵

2.2. De achtergronden van huwelijksdwang

Huwelijksdwang vindt vooral plaats binnen culturen waarin het familiebelang belangrijker wordt geacht dan het individuele belang (de zogenaamde wij-culturen). Het grootste deel van de wereld kent een wij-cultuur; alleen in de westerse wereld (Europa, Noord-Amerika en Australië) is duidelijk sprake van een ik-cultuur. Een wij-cultuur is vaak, maar niet altijd, ook een eercultuur.

In Nederland komt huwelijksdwang vooral voor binnen families met een niet-westerse achtergrond. Daarbij kan de migratiecontext maken dat huwelijksdwang in Nederland vaker kan voorkomen of sterker kan zijn dan in het herkomstland van de ouders. Het is een bekend gegeven dat door het marginale migrantenbestaan in tijden van xenofobie, migrantenouders sterker vasthouden aan traditionele praktijken dan ouders in het herkomstland.⁶

Er zijn verschillende redenen voor om een huwelijk af te dwingen. In het meest recente factsheet huwelijksdwang (MOVISIE 2009) wordt een onderscheid gemaakt tussen economische belangen en niet-materiële motieven:

Economische belangen:

- behouden of vergroten van het familiekapitaal;
- vergroten van het sociaal-economisch netwerk;
- verkrijgen van een verblijfsvergunning voor de partner door migratie naar Nederland.

Niet-materiële motieven:

- familiebanden behouden of versterken (neef-nichthuwelijken bijvoorbeeld);
- voorkomen dat de dochter of zoon het slechte pad opgaat of een verkeerde partnerkeuze maakt;
- niet durven of willen ingaan (ouders) tegen de sociale druk uit de eigen etnische gemeenschap;
- vasthouden aan de tradities zoals het tegen elke prijs beschermen van de familie-eer;
- voorkomen dat er buiten de eigen sociale, etnische of religieuze groep wordt getrouwd;
- uiting geven aan afkeuring van het hedendaagse westerse model van vrije partnerkeuze; voorkomen van seks voor het huwelijk, homoseksualiteit en voorkomen of corrigeren van een westerse leefstijl.

---

⁵ Brief van de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer d.d. 16 november 2009.

⁶ MOVISIE, 2009.

Uit deze opsomming blijkt al dat huwelijksdwang eengerelateerd kan zijn, maar dat niet altijd hoeft te zijn. Waar huwelijksdwang eengerelateerd is kan het ingezet worden om de eer van de vrouw, de man en/of de familie in zijn algemeenheid te beschermen, om een dreigende eerschending te voorkomen, of om reeds geschonden eer te herstellen⁷.

In de afgelopen jaren zijn verschillende onderzoeken gedaan naar partnerkeuze onder diverse bevolkingsgroepen in Nederland (Sterkx en Bouw 2005; De Koning en Bartels 2005 en Storms en Bartels 2008). Hieruit komt naar voren dat nog veel binnen de eigen gemeenschap wordt getrouwd, en dat gedwongen en gearrangeerde huwelijken voorkomen. De mate waarin de familie invloed heeft op de partnerkeuze verschilt tussen de verschillende groepen, en is ook afhankelijk van het opleidingsniveau. Veel jongeren verklaren tegen gedwongen huwelijken te zijn, maar zien een door de ouders geregeld huwelijk waarmee zij uiteindelijk instemmen (bijvoorbeeld om de familiebanden goed te houden), niet als gedwongen.⁸

MOVISIE meldt dat de zomervakantie een 'risicotijd' is voor gedwongen huwelijken. Vooral net voor de zomervakantie lopen veel hindoe- en moslimmeisjes weg van huis, uit angst gedwongen te worden tot een huwelijk met een partner in het land van herkomst. Als een meisje weggelopen is, kan ze doorgaans niet meer terugkeren in het gezin, de familie en de etnische gemeenschap. Sommigen lopen het gevaar slachtoffer te worden van geweld en hebben veilige opvang nodig. Na de zomer, zo blijkt uit buitenlands onderzoek, verschijnen veel meisjes niet meer op school⁹. In hoeverre dit ook in Nederland het geval is, is niet bekend. In de zomer van 2009 heeft in Rotterdam een voorlichtingscampagne plaatsgevonden gericht op huwelijksdwang en achterlating tijdens de zomervakantie. Deze pilot heeft vijftien cases opgeleverd van mogelijke huwelijksdwang of achterlating, waarvan er uiteindelijk in geen van de gevallen daadwerkelijk sprake leek te zijn van uithuwelijking of achterlating.¹⁰

2.3. De omvang van huwelijksdwang in Nederland

Er zijn geen cijfers over de omvang van huwelijksdwang in Nederland. Cornelissens e.a. (2009) constateren: 'Tot op heden is het in Nederland niet mogelijk om via de politie en/of hulpverlenende instanties een beeld te krijgen van de omvang van huwelijksdwang in Nederland. De hoofdreden hiervoor is de ontbrekende registratie rond dit fenomeen. De incidentele gevallen die ter kennis van de politie of hulpverlenende instanties komen, kunnen dan ook geen beeld geven van eventuele drempels die bij slachtoffers bestaat

---

⁷ Zie Cornelissens e.a. (2009) voor een overzicht.

⁸ Zie voor een iets uitgebreidere samenvatting van de onderzoeken MOVISIE 2009.

⁹ MOVISIE, 2009.

¹⁰ Zie de brief van de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer d.d. 16 november 2009.

om aangifte danwel melding van huwelijksdwang te doen. Ook is geen zicht verkregen in een veranderende meldingsbereidheid en houding ten aanzien van de problematiek rond gedwongen huwelijken.' MOVISIE meldt dat sinds 2009 huwelijksdwang apart wordt geregistreerd door politie, vrouwenopvang en andere hulpverlenende instanties (MOVISIE 2009). Uit de brief van de minister van november 2009 kan echter worden afgeleid dat van een eenduidige registratie nog geen sprake is¹¹. Rapportage over een registratie heeft in ieder geval voor zover bekend nog niet plaatsgevonden.

2.4. Het juridisch kader

Huwelijksdwang raakt aan verschillende rechtsgebieden, waaronder het strafrecht en het familierecht. Waar huwelijksdwang samengaat met migratie raakt het ook aan het migratierecht. Ook de leerplichtwet kan relevant zijn.

Het gaat de reikwijdte van deze quick scan te buiten om een gedetailleerd overzicht te geven van alle relevante regelgeving en jurisprudentie. In 2005 is een onderzoek gedaan naar de juridische aspecten van gedwongen huwelijken (Schmidt en Rijken, 2005), Kuppen e.a. besteden er aandacht aan in hun onderzoek (Kuppens e.a., 2009), en ook in de recente brief van de minister van Justitie¹² worden de verschillende juridische mogelijkheden op een rij gezet. Bij de bespreking van voorgenomen en aanbevolen maatregelen (paragraaf 2.5.3) zullen we kort aandacht besteden aan het gebruik van juridische mogelijkheden.

2.5. De aanpak van huwelijksdwang in Nederland

In 2005 heeft de Adviescommissie Vreemdelingenzaken een overzicht opgesteld van mogelijke preventieve en juridische maatregelen om huwelijksdwang te voorkomen. In de jaren daarna heeft de aanpak zich niet zozeer op huwelijksdwang geconcentreerd, maar op eengerelateerd geweld in brede zin. Op het terrein van huwelijksdwang is tot medio 2009 weinig gebeurd. Hieronder zeggen we eerst heel kort iets over de aanpak van eengerelateerd geweld in Nederland en in Noord-Holland. Daarna gaan we in de op aanpak van huwelijksdwang zoals die sinds medio 2009 ontwikkeld wordt, en de voorgenomen maatregelen en aanbevelingen aan de orde. Tot slot geven we aan wat de rol van gemeenten en provincie ten aanzien van de voorgestelde en aanbevolen aanpak zou kunnen zijn.

---

¹¹ Zie de brief van de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer d.d. 16 november 2009.

¹² Idem

2.5.1. De aanpak van eengerelateerd geweld

Op het gebied van eengerelateerd geweld is in Nederland in de afgelopen 5 jaar veel gebeurd. Een kort overzicht als dit kan niet anders dan onvolledig zijn; we proberen de grote lijnen van de aanpak weer te geven.

Vanuit de rijksoverheid wordt de aanpak van eengerelateerd geweld sinds 2006 gecoördineerd vanuit het interdepartementale Programma Eengerelateerd Geweld.¹³ Het landelijk kenniscentrum MOVISIE voert verschillende (preventie)projecten uit op het gebied van eengerelateerd geweld.¹⁴ De politie kreeg in 2007 een Landelijk Expertise Centrum Eengerelateerd Geweld (LEC); en vervolgens kwamen er bij alle korpsen contactfunctionarissen eengerelateerd geweld.

Onderdeel van de landelijke aanpak is dat lokale pilots worden uitgevoerd, om te zijner tijd te worden 'uitgerold' over het land. Voorbeelden van dergelijke pilots zijn de lokale meldpunten en expertisecentra eengerelateerd geweld (onder meer in Amsterdam en Rotterdam), specifieke opvang van vrouwen en meiden die te maken hebben met eengerelateerde dreiging (Tilburg en Friesland), en verdere uitwerking van de werkwijze van het ROC Twente en het Albeda College Rotterdam tot een handleiding voor de begeleiding van MBO-jongeren met eengerelateerde problemen.¹⁵

De aanpak van eengerelateerd geweld in Noord-Holland

Er is in het kader van deze quick scan geen uitgebreid onderzoek gedaan naar de aanpak van eengerelateerd geweld in Noord-Holland. Ook dit overzicht zal daarom waarschijnlijk niet volledig zijn. Initiatieven waaraan breed bekendheid is gegeven zijn opgenomen, naast enkele initiatieven waar we door respondenten van het onderzoek op zijn geweest. Amsterdam kent sinds eind 2007 een actieprogramma eengerelateerd geweld.¹⁶ Het programma richt zich ondermeer op preventie en training van leerkrachten en huisartsen, bescherming en opvang en hulpverlening van (potentiële) slachtoffers. Maar ook op coaching, het verwerken van meldingen en de ondersteuning van vertrouwenspersonen. In juni 2008 is het meldpunt eengerelateerd geweld in Amsterdam geopend.

In Noord-Holland Noord is begin 2008 een projectgroep opgericht om de aanpak van eengerelateerd geweld in Noord-Holland Noord op te pakken. Bij deze projectgroep is een groot aantal partners aangesloten, waaronder het Steunpunt Huiselijk Geweld Kop van Noord-Holland, de politie Noord-Holland Noord en het Internationaal Vrouwencentrum in

---

¹³ Zie http://www.veiligheidbegintbijvoorkomen.nl/onderwerpen/Agressie_geweld/Eengerelateerd_geweld. Hier zijn ook alle beleidsnotities e.d. te vinden

¹⁴ Zie voor een overzicht van de projecten: http://www.movisie.nl/115039/def/home/eengerelateerd_geweld/projecten/projecten/?OnderwerpID=115473&toonLinkermenu=false

¹⁵ Kuppens e.a. (2008).

¹⁶ Zie http://www.amsterdam.nl/gemeente/college/marijke_vos/redactionele/amsterdamse_aanpak.

Den Helder. Binnen het project wordt gewerkt aan het maken van goede (keten)samenwerkingsafspraken, aan training en scholing van alle relevante partners, en aan een goede afstemming op casusniveau. Vanuit deze projectgroep wordt sinds begin 2009 een project uitgevoerd onder de naam 'Pilot Preventie Eergerelateerd Geweld voor jongeren en hun ouders'. Het project omvat onder meer de vergroting van de deskundigheid in het signaleren van de ketenpartners; voorlichting op ROC's, zowel aan stafleden, als aan ouders en leerlingen; voorlichting bij moskee en andere kerken (voor jongeren en ouders); en het oprichten van regionale platforms voor religieuze instellingen en allochtone vrijwilligersorganisaties.

In de regio's Gooi- en Vechtstreek, Noord-Kennemerland, Kennemerland en Zaanstreek-Waterland loopt sinds najaar 2008 het project 'Eervol Geweldloos'. Dit is een project van ACB Kenniscentrum en de steunpunten huiselijk geweld in de betreffende regio's, wat tot doel heeft eergerelateerd geweld bespreekbaar te maken, te voorkomen en te bestrijden. In het kader van dit project worden onder meer regionale netwerken/werkgroepen van ketenpartners en regionale platforms van vertegenwoordigers van religieuze organisaties en allochtone vrijwilligersorganisaties opgericht en begeleid. Ook vinden enkele conferenties plaats.

In West-Friesland loopt voor zover bekend (nog) geen samenwerkingsproject op het gebied van eergerelateerd geweld. ACB Kenniscentrum probeert wel in samenspraak met het ASHG en de gemeente een platform huiselijk geweld op te zetten met vertegenwoordigers van religieuze organisaties en allochtone vrijwilligersorganisaties. Op verschillende scholen vinden activiteiten plaats rond eer en eergerelateerd geweld. Stafleden, ouders en leerlingen worden getraind en voorgelicht (veelal in het kader van bovengenoemde projecten), maar er wordt ook gewerkt aan het opnemen van eergerelateerd geweld (en kindermishandeling) in de veiligheidsplannen van scholen. In ieder geval is het Horizon College in Alkmaar hier mee bezig.

2.5.2. De aanpak van huwelijksdwang

Zoals gezegd is er pas sinds medio 2009 sprake van een afzonderlijke aanpak van huwelijksdwang. Vlak voor de zomer van 2009 lanceerde het ministerie van Justitie, een landelijke campagne om huwelijksdwang en het onvrijwillig achterlaten van jongeren in het buitenland tegen te gaan. Door gerichte communicatieactiviteiten werden jongeren gewezen op de risico's en wordt aangegeven welke maatregelen zij kunnen nemen om dit zoveel mogelijk te voorkomen. Onder meer via het Schoolmagazine (oplage 750.000 stuks), YouTube en www.achterlating.hyves.nl werden jongeren geïnformeerd over waar zij hulp konden krijgen en hoe zij zich konden voorbereiden wanneer zij bang waren dat zij zouden worden achtergelaten. Zij konden daarbij gebruik maken van een noodplan en een verklaring die tijdens de voorlichtingscampagne beschikbaar kwam. Bij deze

campagne werd samengewerkt met verschillende Steunpunten Huiselijk Geweld, de koepels van migranten- en vluchtelingenorganisaties (SMN, IOT en VON), de Stichting Steun Remigranten en MOVISIE.

De Gemeente Rotterdam heeft (in aansluiting op de landelijke voorlichtingscampagne) een eigen, lokale campagne opgezet: Liefde laat zich niet dwingen. Naast deze voorlichtingscampagne is de gemeente Rotterdam binnen de aanpak van eengerelateerd geweld een deelpilot huwelijksdwang gestart. Binnen deze deelpilot wordt onderzocht of en hoe gewerkt kan worden met een verklaring die een potentieel slachtoffer voorafgaand aan het vertrek naar het buitenland bij een (professionele) vertrouwenspersoon in bewaring kan geven en die bij eventuele achterlating gebruikt kan worden als melding van achterlating wegens huwelijksdwang. Ook de rol en mogelijkheden van leerplichtambtenaren en ambtenaren bij de gemeentelijke basisadministratie (GBA) worden daarbij gezien.

De aanpak van huwelijksdwang in Noord-Holland

Op verschillende plaatsen in Noord-Holland is aansluiting gezocht bij de voorlichtingscampagne van het ministerie. Zo heeft het ROC Nova College in Haarlem een heel beknopt intern protocol met betrekking tot huwelijksdwang opgesteld, waarbij gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid dat een cursiste (het protocol heeft het niet over manlijke cursisten) een verklaring ondertekent waarin zij aangeeft bang te zijn voor uithuwelijking, haar opleiding aan de school graag te willen afmaken, en een medewerker van de school machtigt om navraag te doen en zo nodig aangifte te doen van vermissing. Andere initiatieven in Noord-Holland die zich specifiek richten op de aanpak van huwelijksdwang zijn ons niet bekend.

2.5.3. Voorgenomen en aanbevolen maatregelen tegen huwelijksdwang

In 2005 deed de Adviescommissie vreemdelingenzaken de eerste aanbevelingen om huwelijksdwang aan te pakken. Sindsdien zijn daar aanbevelingen aan toegevoegd door andere onderzoekers. In november 2009 heeft de minister van justitie laten weten welke maatregelen hij voornemens is te nemen op het gebied van huwelijksdwang. We geven hier geen uitputtende opsomming van alle aanbevelingen, maar concentreren ons op de hoofdlijnen, die ook relevant kunnen zijn voor het werken op lokaal niveau. Dat betekent dat maatregelen die genomen zouden moeten worden in andere landen (bij het toelatingsexamen inburgering in het land van herkomst bijvoorbeeld), en op het gebied van gewenste wetgeving grotendeels buiten beeld blijven. De maatregelen en aanbevelingen worden geordend in vijf categorieën: wetgeving en handhaving, coördinatie, voorlichting en bewustwording; signaleren, melden en handelen door de eerste lijn; opvang en hulpverlening. In de volgende paragraaf (2.5.4.) zal worden

aangegeven wat mogelijke aangrijpingspunten voor maatregelen op provinciaal en gemeentelijk niveau zouden kunnen zijn.

Wetgeving en handhaving

De aanpak van huwelijksdwang wordt mede gezocht in verbetering van de wetgeving, en een beter gebruik van de bestaande juridische mogelijkheden. Dit betreft zowel het strafrecht, het migratierecht als de leerplichtwet. In de aanwijzing opsporing en vervolging van Eergerelateerd Geweld van het College van Procureurs Generaal die op stapel staat, zal ook aandacht besteed worden aan huwelijksdwang. Verder zal de mogelijkheid om ten aanzien van huwelijksdwang het vereiste van dubbele strafbaarheid op te heffen, zodat ook huwelijksdwang die door een Nederlander in het buitenland wordt gepleegd hier bestraft kan worden (Minister van Justitie 2009). Of de specifieke aandacht die de politie thans door middel van speciale coördinatoren en aandachtcontact-functionarissen geeft aan eerzaken, waaronder ook huwelijksdwang, ook voor de toekomst gewaarborgd is hangt mede af van de prioriteitstelling binnen de korpsen. Op het gebied van het migratierecht zijn en worden er vooral maatregelen getroffen die de huwelijksmigratie verder moeten beperken, zoals een verbod op neef-nichthuwelijken en het niet erkennen van huwelijken die in het buitenland door minderjarigen zijn gesloten (Minister van Justitie 2009). Op deze maatregelen is ook kritiek. Zo stelt E-Quality dat niet-erkenning van ongewenste huwelijken niet per se de beste manier is om de positie van de gedupeerden te versterken (E-Quality 2009). De leerplichtwet biedt geen mogelijkheid om een minderjarige in het buitenland terug naar Nederland te laten komen. De leerplichtwet kan wel leiden tot strafvervolging van de ouders. Maar wat misschien wel belangrijker is, is dat de leerplichtwet de gemeentelijke leerplichtambtenaar de mogelijkheid biedt om een onderzoek in te stellen wanneer ongeoorloofd verzuim wordt vermoed. Dit kan met name bij vermoedens van huwelijksdwang met achterlating relevant zijn.

Coördinatie

Door een aantal organisaties worden aanbevelingen gedaan om een aantal zaken op het gebied van de aanpak van huwelijksdwang landelijk te organiseren. Zo stellen MOVISIE en Bartels voor een landelijk informatie- en meldpunt voor gevallen van achterlating en (dreigende) gedwongen huwelijken in te stellen. Hier zouden verklaringen van jongeren dat ze niet uitgehuwelijkt willen worden daar centraal geregistreerd kunnen worden, bijvoorbeeld via internet. Het meldpunt kan verder via de scholen gegevens verzamelen over jongeren die na de vakantie wegblijven en scholen informeren en advies geven. Ook kan het meldpunt contacten leggen en een netwerk opbouwen met organisaties en advocaten in Nederland en in de verschillende landen van herkomst, zodat in geval van

achterlating direct namen en adressen voor hulpverlening beschikbaar zijn. Vanuit een landelijk punt zou ook het basis-voorlichtingsmateriaal verspreid kunnen worden. (MOVISIE en Bartels 2009).

Vooralsnog zijn er geen plannen bekend voor het inrichten van zo'n landelijk meld- of expertisepunt. De minister van justitie geeft aan dat voor de aanpak van huwelijksdwang het beste kan worden aangesloten bij de structuur van de aanpak van huiselijk geweld, waarbij de regie bij de centrumgemeenten ligt en de Steunpunten Huiselijk Geweld een belangrijke rol spelen (Minister van justitie 2009).

Voorlichting en bewustwording

De meeste onderzoeken en rapporten (o.a. Cornelissens e.a. 2009; MOVISIE en Bartels 2009) bevatten veel aanbevelingen over bewustwording en voorlichting aan de doelgroep. Daarbij wordt over het algemeen genoemd voorlichting op scholen, voorlichting bij en door allochtone zelforganisaties en voorlichting in moskeeën en kerken. Ook wordt aangedrongen op aandacht voor huwelijksdwang in reguliere curricula, bijvoorbeeld in het onderwijs, maar ook in de inburgering. Bij de voorlichting en bewustwording zou aandacht besteed moeten worden aan informatie, onder meer over de –desastreuze- gevolgen huwelijksdwang kan hebben voor de slachtoffers, de ouders en de grootfamilie (gebroken gezinnen, huiselijk geweld, geschonden familie-eer, depressie en zelfmoord(pogingen) onder slachtoffers; onderlinge discussies over partnerkeuze; strategieën voor jongeren en ouders om te communiceren en te onderhandelen over partnerkeuze; empowerment en weerbaarheid.

In 2010 zal door het ministerie van justitie opnieuw een landelijke voorlichtingscampagne rond huwelijksdwang en achterlating voorbereid worden. Daarbij geeft de minister zelf aan dat de campagne beter al in mei van start kan gaan, in verband met de schoolvakanties en met het feit dat eindexamenleerlingen vaak al eerder naar het buitenland vertrekken. Het materiaal dat ten behoeve van de nieuwe campagne wordt ontwikkeld, zal breder beschikbaar worden gesteld aan gemeenten en aan andere relevante lokale partijen (Minister van Justitie 2009). Of de aanbeveling van MOVISIE en Bartels (2009) om een tv-spotje te laten maken dat ieder jaar tegen de zomervakantie wordt uitgezonden wordt meegenomen, is niet bekend.

Signaleren, melden en handelen door 'de eerste lijn'

Alle professionals (en sommige vrijwilligers) die in hun werk te maken hebben met mensen die slachtoffer zijn of dreigen te worden van huwelijksdwang zouden in staat moeten zijn signalen op te vangen, en daarop adequaat te handelen. Deze aanbeveling komt eigenlijk in alle rapporten terug. Genoemd worden scholen, zorg- en welzijnsorganisaties, allochtone zelforganisaties, ambtenaren van de burgerlijke stand en

medewerkers betrokken bij de inburgering (Minister van Justitie 2009, MOVISIE en Bartels 2009; Cornelissens 2009; Kuppens e.a. 2008).

De minister van justitie signaleert op basis van de ervaringen met de voorlichtingscampagne in 2009 dat nog niet alle professionals en betrokken instanties beschikken over voldoende kennis om met kwesties en conflicten rond eer, partnerkeuze en (gedwongen) uithuwelijking om te gaan. De minister wil hier iets aan doen met het indienen van het Wetvoorstel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Het doel van het wetsvoorstel is, professionals sneller en adequater te laten ingrijpen bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling, dus ook van eengerelateerd geweld en huwelijksdwang. Daarbij wordt een basismodule 'werken met een meldcode' ontwikkeld, ten behoeve van de deskundigheidsbevordering van professionals. Om dit te ondersteunen wordt eveneens een databank opgezet met een overzicht van beschikbare trainingen en cursussen op het gebied van vroegsignalering van kindermishandeling, huiselijk geweld en eengerelateerd geweld (Minister van Justitie 2009).

Met betrekking tot de signalering op scholen kan volgens de minister goed aangesloten worden bij de huidige structuren. Leerkrachten, medewerkers en leerplichtambtenaren kunnen signalen van (dreigende) huwelijksdwang en achterlating inbrengen in het Zorg- en adviesteam van de school. Het netwerk van hulpverleningspartners kan dan zonnodig actie nemen. Er komt wetgeving voor zorg in en om de school, waaronder een plicht aan het onderwijs om ontwikkelings- en opvoedrisico's vroegtijdig te signaleren en te melden bij de aangewezen hulpverleners (Minister van Justitie 2009).

Opvang en hulpverlening

Door het ministerie van VWS worden twee pilots voor de opvang van meisjes en jonge vrouwen die slachtoffer zijn of dreigen te worden van eengerelateerd geweld, waaronder uithuwelijking, gefinancierd (In Tilburg en Friesland). De capaciteit van deze pilots was tot begin 2009 min of meer voldoende, sindsdien is het aantal aanmeldingen sterk gestegen en kon een groep meisjes niet geplaatst worden. Hiervoor is wel steeds een alternatief gevonden, bijvoorbeeld via Jeugdzorg. De staatssecretaris van VWS gaat in overleg met onder meer de opvanginstelling de vraag naar opvang monitoren. Ook zullen afspraken gemaakt worden hoe het groeiend aantal meldingen op te vangen. De pilots zullen versneld geëvalueerd worden. Er loopt een onderzoek naar het stelsel vrouwenopvang, waarbij ook wordt gekeken of en hoe (de financiering van) het huidige opvangstelsel structureel moet worden aangepast aan de vraag van specifieke groepen, zoals slachtoffers van eengerelateerd geweld (Staatssecretaris van VWS 2009).

MOVISIE en Bartels doen de aanbeveling om te zorgen voor goede hulpverlening en nazorg voor jongeren die vanwege huwelijksdwang van huis weglopen of terugkomen na gedwongen achterlating in het land van herkomst. In deze hulpverlening en nazorg dient

vooral te worden gewerkt aan het opbouwen van een nieuw sociaal netwerk, een 'community', zodat vrouwen en jongeren niet in een isolement belanden. (MOVISIE en Bartels 2009).

2.5.4. Mogelijke aanpak door provincie en gemeenten

In de voorgaande paragraaf is de algemene voorgenomen en aanbevolen aanpak kort uiteengezet. In deze laatste paragraaf geven we enkele suggesties hoe de provinciale en gemeentelijke overheid in invulling zou kunnen geven aan de aanpak op de verschillende gebieden.

Wetgeving en handhaving

Leerplichtambtenaren kunnen een grotere rol spelen in het onderzoeken van signalen van mogelijke huwelijksdwang en achterlating. De provincie zou kunnen overwegen een training/voorlichting voor de gemeentelijke leerplichtambtenaren in Noord-Holland te organiseren.

Ten aanzien van de specifieke aandacht die er bij de politie is van eengerelateerd en huwelijksdwang kunnen gemeente en provincie hun contacten met de korpsbeheerders gebruiken om te wijzen op de cruciale rol die de politie speelt bij de aanpak van deze problematiek, en bepleiten de inzet te continueren.

Coördinatie

Nu voor de aanpak van huwelijksdwang wordt aangesloten bij de aanpak van eengerelateerd geweld en huiselijk geweld, hebben de centrumgemeenten een belangrijke regierol, mede via de steunpunten huiselijk geweld.

Gezien het tot nu toe relatief geringe aantal meldingen dat per steunpunt binnenkomt en de specifieke deskundigheid die vereist is voor de afhandeling van huwelijksdwang (en eengerelateerd geweld) zou het efficiënt kunnen zijn om een aantal taken (bijvoorbeeld: centrale registratie, advies geven aan eerstelijns professionals, netwerk opbouwen) op provinciaal niveau te organiseren; ofwel vanuit de centrumgemeenten gezamenlijk, ofwel vanuit de provincie. ACB kenniscentrum doet momenteel onderzoek naar de mogelijkheden voor een kenniskring of expertisecentrum eengerelateerd geweld; mogelijk dat daarbij aansluiting gevonden kan worden.

Voorlichting en bewustwording

Gemeenten en provincie kunnen een rol spelen bij de voorlichting en bewustwording onder de doelgroep. Door deze te organiseren, of door deze te financieren voor organisaties die daarvoor zelf de middelen niet hebben. De vrij specifieke aanbevelingen van MOVISIE en Bartels aan de lokale overheid kunnen wellicht dienen ter inspiratie:

- Organiseer voorlichting op met name scholen, gericht op zowel meiden als jongens en hun ouders. Betrek relevante migrantenzelforganisaties bij de voorlichting en zorg dat ook de geïsoleerde families worden bereikt. Besteed extra aandacht aan Koerden, Noord-Irakezen, en Hindoestanen.

- Vraag religieuze voorgangers, speciaal jongerenimams en pandits, om meerdere malen per jaar (en in ieder geval vlak voor de zomervakantie) een preek te houden over de visie van het geloof op het kiezen van een huwelijkspartner. Voor islamitische voorgangers is materiaal beschikbaar gemaakt door SPIOR in het Nederlands, Turks en Arabisch.

Gemeente en provincie kunnen ook een actieve rol spelen bij de uitrol van de landelijke voorlichtingscampagne binnen hun regio.

Signaleren, melden en handelen door 'de eerste lijn'

De verantwoordelijkheid voor het signaleren en handelen door (eerstelijns) professionals ligt natuurlijk in eerste instantie bij de betreffende organisaties zelf, maar de lokale overheden kunnen hierin een sturende en faciliterende rol spelen. Zo kan de lokale overheid stimuleren dat bij de stappen die overal gezet gaan worden rond de invoering van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, en te zijner tijd de zorgwet voor het onderwijs, ook expliciet aandacht wordt besteed aan huwelijksdwang. Door ook huwelijksdwang te benoemen in de interne protocollen en werkafspraken die gemaakt gaan worden, en door te zorgen voor voldoende kennis en vaardigheden om huwelijksdwang te signaleren, bespreekbaar te maken en vervolgens te handelen. Maar ook buiten de meldcode om kunnen gemeente en provincie werken aan de deskundigheidsbevordering. Door scholing aan te bieden, of deze te financieren voor die organisaties die er zelf geen budget voor hebben.

De lokale overheid kan voorts overwegen om actief te bevorderen dat organisaties gaan werken met een verklaring die een potentieel slachtoffer voorafgaand aan het vertrek naar het buitenland bij een (professionele) vertrouwenspersoon in bewaring kan geven en die bij eventuele achterlating gebruikt kan worden als melding van achterlating wegens huwelijksdwang. Daarbij dient wel aangetekend te worden dat de pilot die daarmee in Rotterdam wordt gedaan nog niet is afgerond, en dat de resultaten en effectiviteit van deze manier van werken dus nog niet bekend zijn.

Opvang en hulpverlening

De (vrouwen)opvang wordt vooral via landelijke afspraken met het ministerie van VWS geregeld. Provincie en (centrum)gemeenten kunnen hier wel een rol in hebben, bijvoorbeeld door actief op zoek te gaan naar mogelijkheden om in hun regio meer opvang voor slachtoffers van (dreigende) huwelijksdwang en eengerelateerd geweld te

realiseren. Dat kan gaan om reguliere opvang, maar ook om tijdelijke (crisis)opvang, bijvoorbeeld via bureau Jeugdzorg.

Ten aanzien van de hulpverlening spelen de centrumgemeenten een centrale rol voor wat betreft het aanbod van de Steunpunten Huiselijk Geweld. Gemeenten zouden er voor kunnen zorgen dat binnen alle SHG's een specifiek hulpverleningsaanbod beschikbaar is voor jongeren die vanwege huwelijksdwang van huis weglopen of terugkomen na gedwongen achterlating in het land van herkomst. De provincie zou kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van een dergelijk aanbod.

3. HUWELIJKSDWANG IN NOORD-HOLLAND: RESULTATEN VAN DE QUICKSCAN

3.1. Opzet en uitvoering van de quickscan

Ten behoeve van de quickscan is een vragenlijst opgesteld.¹⁷

Gekozen is voor een beperkt aantal vragen, met het doel inzicht te krijgen in wat men onder huwelijksdwang verstaat; of men in het afgelopen jaar signalen heeft gekregen van huwelijksdwang, en zo ja, om wat voor zaken het ging; wat men met eventuele signalen heeft gedaan; hoe men de rol van de eigen en andere organisaties ziet met betrekking tot huwelijksdwang; of men zich voldoende geëquipeerd acht om te handelen; wat de eventuele behoeften zijn om de eigen expertise te vergroten, en wat men als taak van gemeenten en provincie ziet.

De vragen die vooral beogen te inventariseren en te vergelijken zijn zoveel mogelijk gesloten gesteld; vragen naar de ideeën en meningen van de respondenten zijn meest open gesteld.

De vragenlijst is zo opgesteld dat deze gebruikt kan worden door een onderzoeker die een telefonisch interview afneemt, maar ook door de betrokkene zelf kan worden ingevuld.

De oorspronkelijke opzet was om telefonische interviews af te nemen met medewerkers van de organisaties waarvan het vermoeden bestond dat zij te maken zouden kunnen hebben of krijgen met signalen van huwelijksdwang: politie, onderwijs, (jeugd)gezondheidszorg, maatschappelijk werk, steunpunten huiselijk geweld, jeugdzorg, vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties, met een zekere spreiding over de provincie.

Er is veel tijd gaan zitten in het achterhalen van de gegevens van relevante organisaties en hun telefoonnummers. Bij het bellen van organisaties bleek een deel direct bereid om mee te werken; bij een ander deel verliep medewerking moeizaam. Soms wilde men niet meewerken, vaker verwees men naar iemand anders in de organisatie die 'meer aangewezen' zou zijn om de vragen te beantwoorden (maar die er nu niet was), of wilde men de vragen per mail ontvangen, waarna er niets meer werd vernomen.

Toen bleek dat het waarschijnlijk niet zou lukken om alle in eerste instantie geselecteerde organisaties telefonisch te interviewen is de vragenlijst breder, en per e-mail verspreid. Daarbij is aan mensen ook gevraagde vragenlijst zelf verder te verspreiden binnen hun netwerk.

Uiteindelijk zijn 30 vragenlijsten ingevuld; deels in een (telefonisch) interview en deels door de betrokkenen zelf. Sommige respondenten hebben vragen onbeantwoord

---

¹⁷ De vragenlijst is opgenomen als bijlage 2.

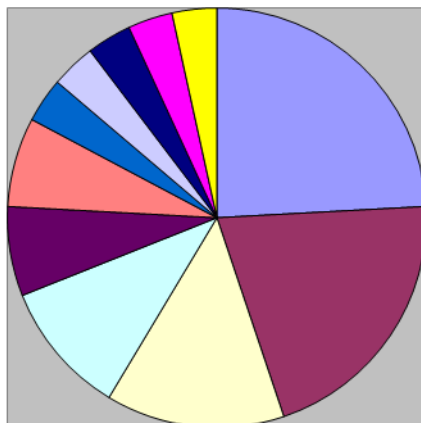
gelaten. Ook werden soms zulke algemene antwoorden gegeven dat deze geen bruikbare informatie opleverden. Maar al met al geeft de quickscan een aardig beeld van de ervaringen en meningen van een aantal relevante respondenten in Noord-Holland.

3.2. De resultaten van de quickscan

3.2.1. De respondenten

In totaal zijn 30 ingevulde vragenlijsten ontvangen, waarvan 8 van vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties (VMV-organisaties), 6 uit de sector onderwijs, 4 van de politie, 3 vanuit een Steunpunt Huiselijk geweld, 2 vanuit de opvang, 2 vanuit de gezondheidszorg (eenmaal GGD, eenmaal huisarts), 1 van het maatschappelijk werk, 1 vanuit de Jeugdzorg, 1 van een organisatie die slachtoffers van mensenhandel ondersteunt, 1 vanuit het jongerenwerk en 1 vanuit een gemeente (publiekszaken).

Respondenten

- VMV-organisaties
- onderwijs
- politie
- SHG
- opvang
- gezondheidszorg
- maatschappelijk werk
- jeugdzorg
- jongerenwerk
- opvang slachtoffers
- gemeente

Grafiek 1: Respondenten van de quick scan naar organisatie

Opvallend is dat van een aantal organisaties geen ingevulde vragenlijst is ontvangen. Zo is het ontvangen vragenformulier vanuit de jeugdzorg afkomstig van een via via contact met iemand die bij en uitvoeringsorganisatie in de Jeugdzorg werkzaam is. Van de twee Bureaus Jeugdzorg (Noord-Holland en Amsterdam) is – ondanks herhaald aandringen – geen medewerking verkregen; BJZ Noord-Holland weigerde expliciet mee te werken. De reden hiervoor is helaas niet bekend.

Ook niet alle Steunpunten Huiselijk Geweld hebben gereageerd op het (herhaalde) verzoek en vragenlijst in te vullen: slechts 3 van de 7 steunpunten hebben meegewerkt aan een telefonisch interview of de vragenlijst teruggestuurd.

De respons uit het onderwijs is zeer goed; vrijwel alle scholen die benaderd zijn hebben (na een aantal maal bellen en mailen) meegewerkt aan het onderzoek. Dit betreft voornamelijk ROC's.

Veel ingevulde vragenlijsten zijn afkomstig van VMV-organisaties. Toch hebben ook deze organisaties niet allemaal meegewerkt. Sommigen konden ook na vele pogingen niet worden bereikt. Maar ook hier was af en toe sprake van niet mee willen werken. Een Marokkaanse vrouwenvereniging gaf als reden daarvoor: 'Dat komt bij ons niet voor.'

3.2.2. Wat verstaat men onder huwelijksdwang?

De meeste respondenten beantwoordden de vraag '*Wat verstaat u onder huwelijksdwang?*' simpelweg met 'gedwongen huwelijk' of 'gedwongen worden om te trouwen'. Anderen benadrukten (in verschillende formuleringen) de tegenstelling met vrije partnerkeuze.

Een aantal van de omschrijvingen die we ontvingen:

- Vrouwen of mannen die gedwongen worden te trouwen onder druk van ouders, familie, omgeving of gemeenschap.
- Een huwelijk met een niet zelf gekozen partner dat onder dwang/druk van ouders/familie/sociale conventies gesloten is.
- Iemand dwingen tot een huwelijk door eigen familie.
- Een huwelijk waarbij je verplicht bent te trouwen met iemand die je familie heeft gekozen, en die je niet zelf hebt gekozen, waarbij er consequenties zijn als je het niet doet (vaak achterlating).
- Huwelijkspartner geen vrije keuze, onder druk keuze maken.
- Personen die zonder vrije keuze een partner gekozen hebben om mee te huwen.
- De druk die wordt uitgeoefend om te trouwen met iemand die niet de eigen voorkeur heeft.
- Dat mensen onder druk worden gezet en bedreigd worden om iemand te huwen die ze amper/niet kennen, tegen hun wil in.
- Meisje/jonge vrouw moet trouwen zonder het zelf te willen en het niet haar keus is, wellicht fysiek en psychisch onder druk gezet.
- Dat met name meisjes worden uitgehuwelijkt.
- Tegen je zin trouwen als meisje.
- Meisjes tegen hun zin of soms zonder te weten uithuwelijken.
- Dat iemand tegen haar (of zijn) wil uitgehuwelijkt is of wordt.

- Jonge meiden/jongens meenemen naar het land van herkomst en uithuwelijken, en trouwen onder dwang van eer (evt. met verkrachter om eer te herstellen).
- Niet uit vrije wil met iemand uit het land van herkomst trouwen.
- Gedwongen huwelijken, en mensen die in een afhankelijke situatie zitten (verblijfsrechtelijk) door een huwelijk.
- Een respondent citeerde min of meer de definitie uit het meest recente onderzoek (Cornelissens e.a. 2009): Een religieus of wettelijk huwelijk waarbij de (voorbereidende) huwelijkshandelingen tegen de vrije wil van minstens één van de huwelijkskandidaten hebben plaatsgevonden en waar onder een bepaalde vorm van dwang mee is ingestemd.

Wat opvalt bij het lezen van de gegeven definities is dat een deel van de respondenten het accent legt op de dwang tot het huwelijk zelf; terwijl een deel de nadruk legt op de dwang tot een bepaalde keuze.

Verder geven de meeste respondenten een cultuurneutrale formulering; slechts een enkeling legt een verband met migratie of een culturele achtergrond.

Sommigen respondenten spreken alleen over meisjes als slachtoffer, een enkeling benoemt expliciet meisjes en jongens; de rest laat het in het midden. Door wie de dwang wordt gepleegd wordt door de meeste respondenten niet benoemd; sommigen verwijzen naar familie en/of sociale gemeenschap.

Opvallend is dat één respondent ook de dwang om getrouwd te *blijven* expliciet onder het begrip huwelijksdwang brengt.

3.2.3. Signalen van huwelijksdwang

Wie krijgen er hoeveel signalen?

Van de respondenten heeft iets meer dan de helft (16) in het laatste jaar signalen van huwelijksdwang ontvangen.

Alle respondenten vanuit de politie (4) en de opvang (2) hadden signalen gehad. Bij de vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties en de scholen had de helft van de respondenten wel signalen gehad, en de andere helft niet (4/4 respectievelijk 3/3).

Slechts 1 van de 3 respondenten vanuit een SHG had signalen gehad, en geen van de respondenten vanuit de gezondheidszorg. Van de 'overige' respondenten hadden er twee wel signalen gehad (maatschappelijk werk, jongerenwerk) en 3 niet (jeugdzorg, ondersteuning slachtoffers mensenhandel en gemeente).

De meeste respondenten die signalen hadden ontvangen hadden dat in het afgelopen jaar 2-5 maal (8). Twee respondenten (onderwijs, opvang) hadden eenmaal een signaal ontvangen; 3 respondenten (2 van de politie en 1 van de opvang) 6-10 maal; iemand

van de politie 10-20 maal en 2 respondenten (1 maal politie, eenmaal vrijwilligersorganisatie) meer dan 20 maal.

Op basis van deze gegevens kan geconcludeerd worden dat bij de politie en bij een aantal vrouwen- en migrantenorganisaties relatief veel signalen van huwelijksdwang binnenkomen (of opgepikt worden), en dat deze signalen verder regelmatig binnenkomen in het onderwijs en in de opvang. Bij de Steunpunten Huiselijk Geweld die de vragenlijst hebben ingevuld lijken (nog) weinig signalen van huwelijksdwang binnen te komen.

Van wie komen de signalen?

De signalen komen zowel van burgers als van professionals. De meeste respondenten die signalen hadden ontvangen hadden signalen van burgers zelf ontvangen (14 van de 16); 6 respondenten hadden (ook) signalen van professionals gehad.

Alle 14 respondenten die signalen van burgers hadden ontvangen, hadden signalen van meisjes/vrouwen gehad die moesten trouwen; de helft (7) had ook signalen van jongens gehad die moesten trouwen, en 5 respondenten hadden ook signalen van ouders gehad. Signalen van professionals lijken vooral binnen te komen bij de politie (3 van de 4 hadden signalen van professionals gehad), en bij vrijwilligersorganisaties (2 van de 7 hadden signalen van professionals gehad).

Bij de politie waren de signalen afkomstig van de politie zelf, onderwijs, maatschappelijk werk, jeugdzorg en AMK (allemaal 1 x genoemd). Opvallend is dat politiemedewerkers het SHG niet noemen als bron van signalen van huwelijksdwang, terwijl er door veel politiemedewerkers wel regulier casusoverleg plaatsvindt met medewerkers van de steunpunten over eerdergerelateerd geweld zaken¹⁸. Niet duidelijk is of dit komt doordat de politiemedewerkers het inbrengen van een zaak in een casusoverleg niet als signaal zien, of omdat er daadwerkelijk geen signalen vanuit de SHG's komen. Gezien het geringe aantal SHG's dat signalen meldt, kan vermoed worden dat het om het laatste gaat. Bij de vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties waren signalen afkomstig van politie, onderwijs, maatschappelijk werk, SHG, Jeugdzorg, en (andere) vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties.

Niemand heeft een signaal ontvangen vanuit de gezondheidszorg.

Waarop hebben de signalen betrekking? Vormen van huwelijksdwang

Bij 10 van de 16 respondenten die signalen van huwelijksdwang hadden opgevangen, betrof het een reeds voltrokken huwelijk. 12 respondenten hadden signalen gehad van dreigende huwelijksdwang.

---

¹⁸ Dit kan geconcludeerd worden uit de interviews die – aansluitend aan het afnemen van de vragenlijsten over Huwelijksdwang – in het kader van een onderzoek naar kenniskringen eerdergerelateerd geweld hebben plaatsgehad met de vier respondenten vanuit de politie geïnterviewd. Deze interviews hadden onder meer betrekking op de samenwerkingsverbanden inzake eerdergerelateerd geweld.

De vormen van huwelijksdwang waarop de signalen betrekking hadden zijn zeer divers. Wanneer de huwelijksdwang al heeft plaatsgevonden, gaat het relatief vaak om huwelijken in Nederland, tussen twee in Nederland wonende partners (6 respondenten hadden hier signalen van), maar ook om huwelijken in Nederland met een partner van buiten Nederland (6 respondenten met signalen), en om huwelijken in het buitenland, waarna terugkeer naar Nederland (7 respondenten met signalen). Slechts 2 respondenten hadden signalen gehad van huwelijksdwang die al gebeurd was met vervolgens verblijf in het buitenland. Waar het gaat om signalen van betrokkenen zelf hoeft dit geen verwondering te wekken: deze personen zijn immers niet meer in Nederland, en kunnen hier dus moeilijk een signaal afgeven. Maar ook van professionals komen er dus weinig signalen van al 'gepleegde' huwelijksdwang met achterlating. Waar het gaat om dreigende huwelijksdwang valt op dat het daarbij maar zelden (1 respondent) gaat om een huwelijk in Nederland tussen twee in Nederland verblijvende partners. De overige vormen komen wel regelmatig voor. 6 respondenten hebben signalen van dreigende gedwongen huwelijken in Nederland met een partner uit het buitenland; 5 van dreigende gedwongen huwelijken in het buitenland met een partner uit het buitenland, waarna terugkeer naar Nederland, en 6 van dreigende gedwongen huwelijken in het buitenland met achterlating in het buitenland.

Etnische / culturele achtergronden

We hebben de respondenten de (open) vraag gesteld welke etnische / culturele achtergrond de betrokkenen hadden.

Naast algemenere antwoorden als 'islamitisch' (1x) en 'Noord-Afrikaans' (1x) werd er meestal verwezen naar een duidelijke etnische achtergrond.

Het aantal malen dat zestien respondenten aangaf signalen vanuit een bepaalde etnische achtergrond te hebben ontvangen is:

- Marokkaans: 8
- Turks: 7
- Afghaans: 5
- Irakees/Iranees: 5
- Pakistaans: 2
- Soedanees: 2
- Sri-Lankaans: 2
- Egyptisch: 1
- Somalisch: 1

Opvallend bij het antwoord 'Marokkaans' is dat geen van de VMV-organisaties deze etnische achtergrond noemt in relatie tot huwelijksdwang, terwijl alle overige respondenten (op één na) dat juist wel doen. Hiervoor is geen verklaring te gevonden.

Beschrijving van zaken

We hebben de respondenten gevraagd één of twee zaken waar ze mee te maken hebben gehad kort te beschrijven. Niet alle respondenten hebben een case aangedragen, maar de beschreven zaken leveren het volgende, veelkleurige beeld op.

- Een politiemedewerker beschrijft een zaak van een in Nederland wonend Irakees stel (man en vrouw). Zij hadden een relatie zonder getrouwd te zijn en ze hadden seksueel contact gehad. De man wilde de relatie verbreken. De familie dwong hem eerst met de vrouw te trouwen. (Daarna zou hij weer mogen scheiden.)
- Een medewerkster van een steunpunt meldt dat er regelmatig cliënten zijn met een langdurig huwelijk dat ooit is ontstaan uit huwelijksdwang.
- Een maatschappelijk werker beschrijft een zaak waarin een meisje wordt uitgenodigd voor een 'visite' bij een familie. Ze moest een huwelijksakte tekenen. De pil werd haar afgepakt. Haar man heeft nu een verblijfsvergunning.
- De politie kreeg het signaal dat een jonge vrouw was 'verdwenen'; ze bleek in Turkije te zitten. Na een aantal maanden informeerde de politie bij de werkgever of die al iets had gehoord. Toen bleek dat deze twee maanden daarvoor had gehoord dat de vrouw weer in Nederland zou zijn. De werkgever was de vrouw toen thuis gaan opzoeken. Ze bleek inderdaad thuis te zijn; de werkgever heeft haar kort gesproken in bijzijn van broer en vader. De vrouw zag er slecht uit. De werkgever vroeg of ze hulp nodig had, waarop ze ja zei. Doorvragen kon niet omdat vader en broer erbij waren. De werkgever had na dit bezoek niets meer gedaan. Omdat politie in eerste instantie (bij verdwijning) niets had kunnen doen had werkgever op zijn beurt geen contact opgenomen met politie. Toen politie alsnog het verhaal had gehoord ging eerst de buurtregisseur met een smoes (klacht van burens) bij de familie langs. Hij constateerde dat de vrouw aanwezig was. Daarna is er een speciale medewerker van de politie met kennis van eierzaken heengegaan; deze heeft de vrouw onder vier ogen gesproken. Ze vertelde dat ze inderdaad in Turkije was getrouwd was en dat haar partner nog niet in Nederland was. Ze gaf tijdens het gesprek ook aan dat ze bij haar familie wilde blijven en zich neerlegde bij het (gedwongen) huwelijk.

- Vanuit de politie wordt een zaak beschreven van een Turks meisje dat in Nederland een Surinaamse vriend heeft. Ze raakt zwanger en vlucht van huis. Ze wordt door haar familie met een smoes teruggedroepen en later met nog eens een smoes (zieke oma) meegelokt naar Turkije. Daar wordt ze opgesloten en gedwongen tot een abortus. Vervolgens krijgt ze de keuze voorgelegd: óf zelfmoord plegen óf trouwen met een neef. Het meisje trouwt met de neef, wordt zwanger van hem en keert terug naar Nederland.
Nu zit ze in de opvang; ze heeft een scheiding aangevraagd.
- Iemand van een vrijwilligersorganisatie noemt een zaak waarbij een meisje wordt uitgehuwelijkt aan haar neef tijdens een 'vakantie'.
- Vanuit de vrouwenopvang wordt melding gemaakt van nog een andere groep slachtoffers: degenen die in het land van herkomst woonden, en daar zijn uitgehuwelijkt aan een voor hen onbekende man in Nederland. De vrouw wordt met een Machtiging Voorlopig Verblijf op het vliegtuig naar Nederland gezet. Deze MVV wordt vervolgens niet verlengd, of omgezet in een verblijfsvergunning, zodat de vrouw illegaal in Nederland verblijft, en volkomen afhankelijk is van haar man.
- Op een school kwam het signaal binnen van een jonge man die werd gedwongen om met zijn nicht te trouwen: hij zou haar uit Marokko moeten halen.
- Iemand van een vrouwenorganisatie noemt de zaak van een Turks meisje dat verplicht werd haar neef uit Turkije te trouwen. Ze moest hem naar Nederland halen.
- Iemand vanuit het jongerenwerk meldt de zaak waarbij de ouders de plannen om een meisje uit te huwelijken nooit met haar hebben besproken.
Ze kwam getrouwd terug van een vakantie in Marokko.
- Een politiemedewerker meldt een zaak van een meisje van 15 dat in de zomer in Afghanistan is getrouwd met een neef. Het meisje is weer terug in Nederland. Ze kan haar man pas naar Nederland halen als ze 21 is en een goed inkomen heeft.
Dit meisje wordt mishandeld door haar vader.
- Vanuit de politie wordt een zaak beschreven van een Turkse jongen, die een Poolse vriendin heeft. Zijn familie regelt een uithuwelijking in Turkije ; ook het meisje werd hiertoe gedwongen. Ze zijn drie jaar geleden getrouwd; na 2 jaar kwam het meisje naar Nederland. Omdat de familie het idee had dat de partners het huwelijk niet

serieus namen, zijn ze onlangs beiden door de familie gedwongen seksueel contact te hebben.

- Bij een vrouwenorganisatie kwam het signaal van een moderne en zelfstandige vrouw die door haar moeder en schoonmoeder was gedwongen tot het huwelijk. De medewerkster omschreef de situatie voor deze vrouw als levensbedreigend.
- Iemand op een school had te maken met een jonge vrouw waarbij een gedwongen huwelijk met iemand uit het land van herkomst dreigt. Het meisje probeert om iemand anders door haar ouders als huwelijkspartner geaccepteerd te krijgen.
- Op een school gaven twee docenten aan zich zorgen te maken over twee cursisten; ze waren bang dat ze in het land van herkomst uitgehuwelijkt zouden worden en na de zomervakantie niet terug zouden komen op school. Gelukkig zijn ze beiden wel teruggekeerd.
- In de opvang kwam het signaal van een vijftienjarige dochter die bang was voor uithuwelijking. Zij had PDD-NOS. Haar moeder wilde haar meenemen naar Marokko; de dochter was bang daar uitgehuwelijkt te worden. De opvang heeft toen het AMK ingeschakeld; het AMK heeft actie ondernomen.

3.2.4. Wat heeft men met de signalen gedaan?

Vrijwel alle respondenten die signalen hebben gehad van huwelijksdwang (13 van de 16) hebben wel eens advies gegeven. Alleen de twee respondenten uit de opvang en een vanuit het onderwijs hebben dit niet aangegeven als iets wat ze gedaan hebben naar aanleiding van signalen.

Van de 13 respondenten die advies gaven, gaven 9 wel eens eenmalig advies, en 8 gaven wel eens advies met follow-up/begeleiding.

Door 4 respondenten (3 vanuit de politie en een vanuit maatschappelijk werk) is wel eens contact opgenomen met de ouders.

Zeven respondenten hebben wel eens verwezen naar andere organisaties; en ook zeven (waarvan een deel dezelfde) hebben wel eens zelf contact opgenomen met andere organisaties. Opvallend is dat vanuit de VMV-organisaties slechts 1 respondent mensen met signalen heeft verwezen, en ook slechts 1 respondent – dit betreft dezelfde persoon – contact heeft opgenomen met andere organisaties.

Organisaties waarnaar het meest werd verwezen waren de politie (door 3 respondenten: onderwijs, SHG en VMV-organisatie); het maatschappelijk werk (door 3 respondenten:

2 politie, 1 VMV-organisatie); SHG (door 2 respondenten: 1 van politie en 1 VMV-organisatie) en jeugdzorg (door 2 respondenten van de politie).

Onderwijs en AMK werden beide slechts door een respondent aangekruist als organisatie waarheen was verwezen. Een aantal respondenten noemden zelf organisaties waarnaar was verwezen: opvang, De Waag (plegerhulpverlening) en een imam (allemaal eenmaal genoemd).

Enkele respondenten gaven aan te hebben verwezen naar of contact te hebben opgenomen met anderen binnen de eigen organisatie. Genoemd werden het LEC¹⁹ vanuit de politie en een vertrouwenspersoon vanuit het onderwijs.

Respondenten konden ook zelf andere acties aangeven die ze naar aanleiding van signalen hadden ondernomen. Genoemd werden: het bieden van opvang, het organiseren van een voorlichting of training / het verwijzen naar een bureau wat dat kan doen (door 3 respondenten genoemd), de inzet van het strafrecht (door 2 respondenten van de politie genoemd), het opstellen van een contract dat actie ondernomen zal worden wanneer iemand niet terugkeert (eenmaal genoemd), het invullen van een risico-analyse/checklist (eenmaal genoemd). Omdat de laatste acties niet als keuzemogelijkheid waren aangegeven in de vragenlijst, is het wel mogelijk dat ook anderen deze acties hebben ondernomen, maar niet hebben aangegeven op het formulier.

Een respondent (van de politie) gaf aan wel eens niets met signalen/een signaal te hebben gedaan.

3.2.5. Eigen rol ten aanzien van huwelijksdwang

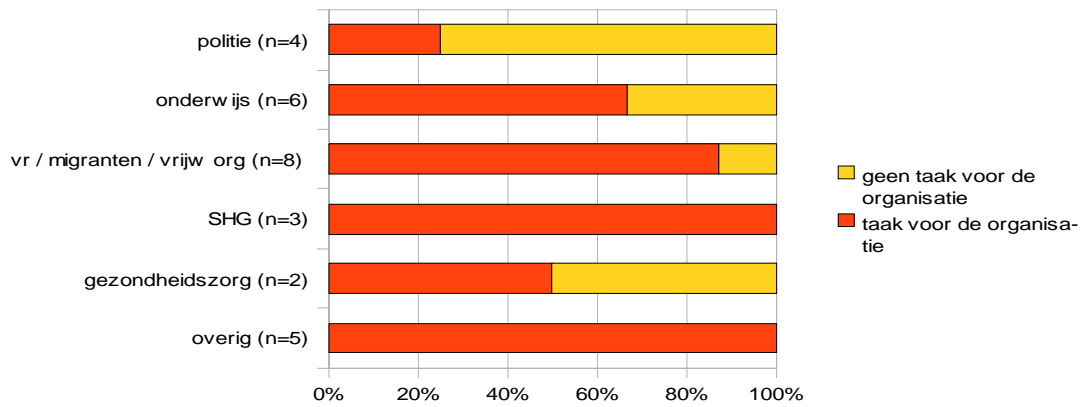
Aan de respondenten is gevraagd of ze van mening waren dat hun organisatie een rol / taak heeft ten aanzien van verschillende onderdelen van het voorkomen en bestrijden van huwelijksdwang.

De vraag is door twee respondenten niet beantwoord. Sommige respondenten hebben niet bij iedere vraag ja of nee ingevuld. Per vraag varieert het totaal aantal respondenten. Per werkveld zijn steeds de totalen aangegeven.

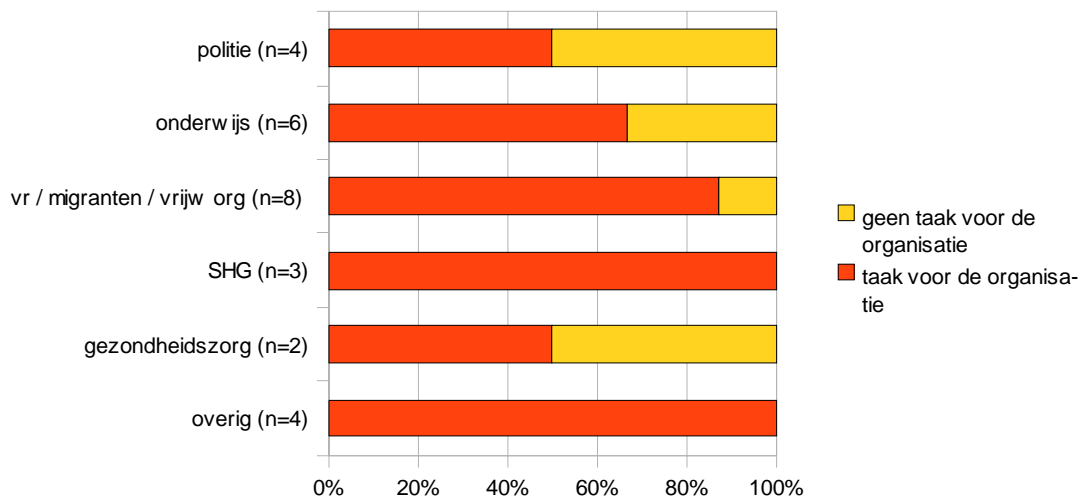
De resultaten zijn hieronder weergegeven in de grafieken 2 – 6 (pagina 30/31).

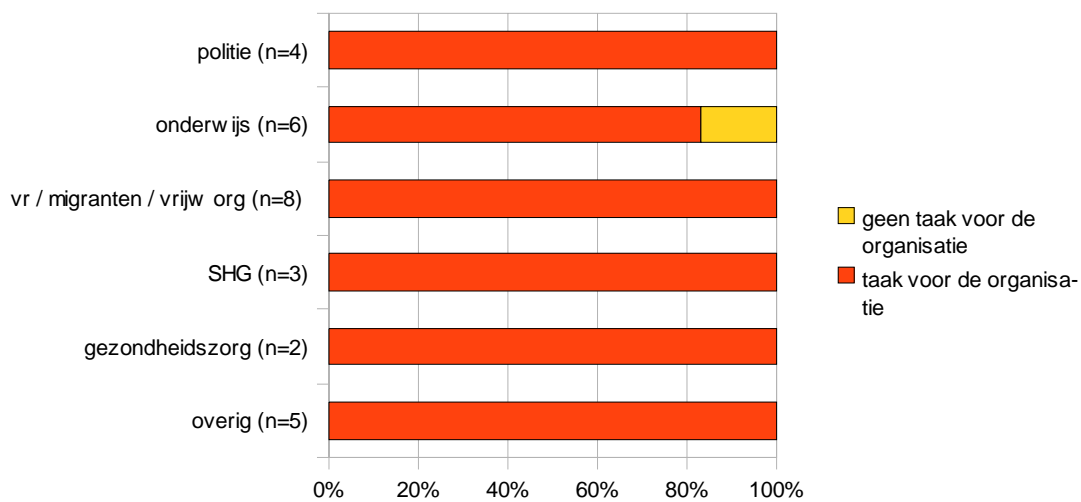
¹⁹ Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd Geweld

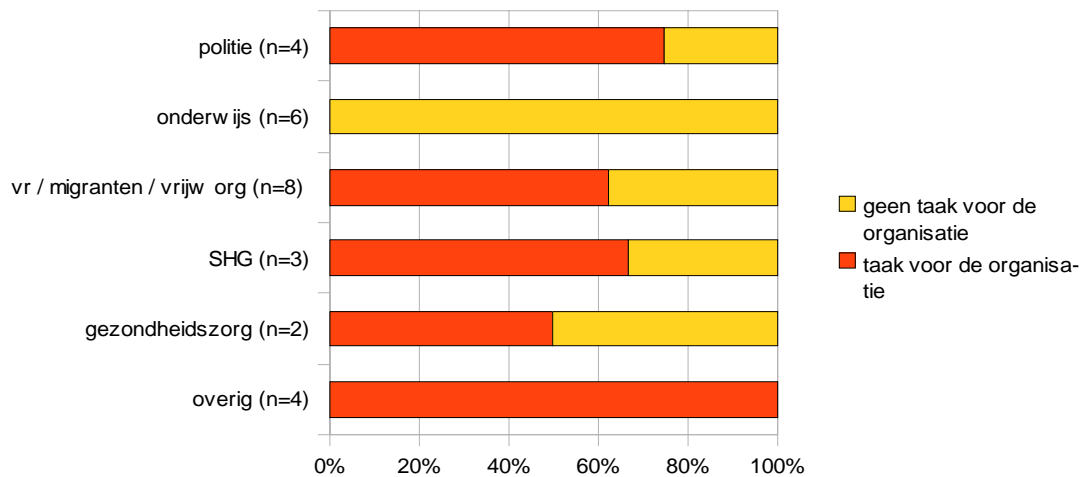
Grafiek 2: Bewustwording als taak voor de eigen organisatie

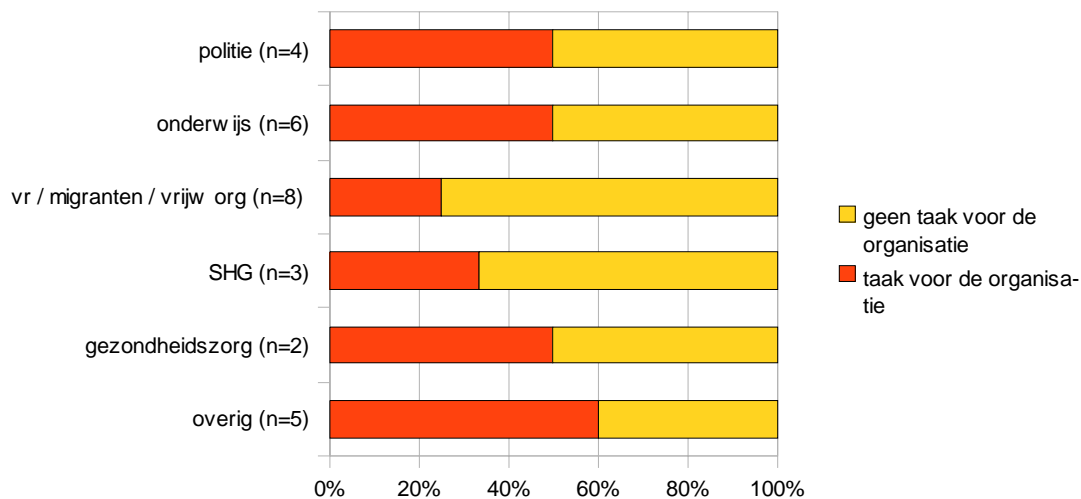
Grafiek 3: Preventie als taak voor de eigen organisatie

Grafiek 4: Signaleren als taak voor eigen organisatie

Grafiek 5: Aanpakken als taak voor de eigen organisatie

Grafiek 6: Hulpverleners als taak voor de eigen organisatie

Wat opvalt als het om de eigen taakopvatting met betrekking tot huwelijksdwang is dat vrijwel alle respondenten het signaleren van huwelijksdwang als taak voor zichzelf zien, terwijl de taakopvatting ten aanzien van de andere onderdelen van de aanpak een wisselend beeld te zien geeft; vaak zelfs binnen hetzelfde werkveld. Binnen het onderwijs is men zeer helder dat het aanpakken van huwelijksdwang geen taak voor het onderwijs is. Wat ook opvalt is dat alle steunpunten de bewustwording over huwelijksdwang als hun taak zien.

3.2.6. Verantwoordelijken voor de aanpak van huwelijksdwang

We hebben niet alleen gevraagd naar de eigen taakopvatting ten aanzien van de aanpak van huwelijksdwang; we hebben ook gevraagd welke organisaties men als eerstverantwoordelijke zag voor de verschillende taken. Dit is gedaan in de vorm van een open vraag. De antwoorden waren dan ook zeer divers, en niet altijd vergelijkbaar. Daarnaast leidde het gebruik van de term 'verantwoordelijk' tot wat onduidelijkheid: gaat het om de regie over de betreffende taak, of om de uitvoering van de taak. Wij doelden op het laatste, maar mogelijk is dat niet door alle respondenten zo opgevat. Respondenten konden meer dan een organisatie noemen die verantwoordelijk is voor een taak.

Wanneer de antwoorden geclusterd worden komen de volgende categorieën naar voren:

- overheid: gemeente/provincie, maar ook rijksoverheid en IND (sporadisch genoemd);
- onderwijs;
- gezondheidszorg: huisartsen, GGD, jeugdgezondheidszorg;
- hulpverlening: maatschappelijk werk, psycholoog, traumatoloog;
- welzijnswerk: buurthuizen, jongerenwerk;
- opvang;
- jeugdzorg (inclusief AMK);
- politie en justitie);
- SHG, inclusief samenwerkingsverbanden en platforms;
- vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties;
- eigen sociale omgeving (familie en breder).

De antwoorden over de verantwoordelijkheid zijn in de grafieken 7 – 11 (pagina 33 e.v.) weergegeven.²⁰

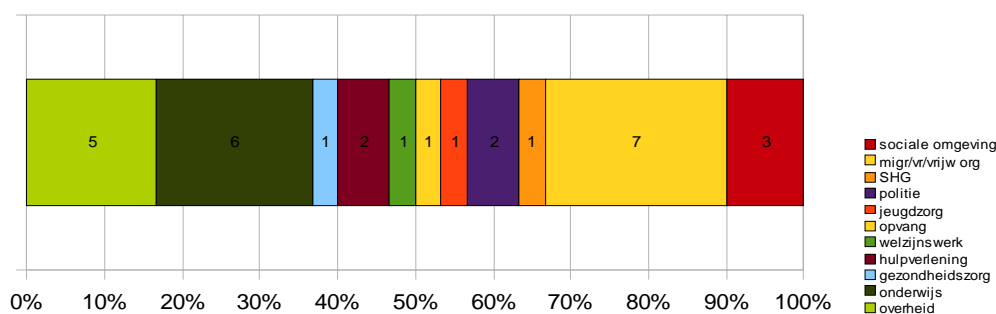
Eerstverantwoordelijke voor bewustwording

De vraag naar wie de eerstverantwoordelijke is voor de bewustwording is door 21 respondenten beantwoord. Zij noemden in totaal 30 verantwoordelijke organisaties. Vaak genoemd werden de overheid (met name gemeente), het onderwijs en de vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties.

---

²⁰ Hier dient een opmerking bij geplaatst te worden; onder deze grafieken staan percentages die tot verwarring kunnen leiden. De suggestie wordt gewekt dat de respondenten per vraag steeds slechts één verantwoordelijke hebben genoemd. Dit is echter niet juist: sommigen noemden meerdere organisaties of instanties. Bij het lezen van de grafieken dient daarmee rekening gehouden te worden.

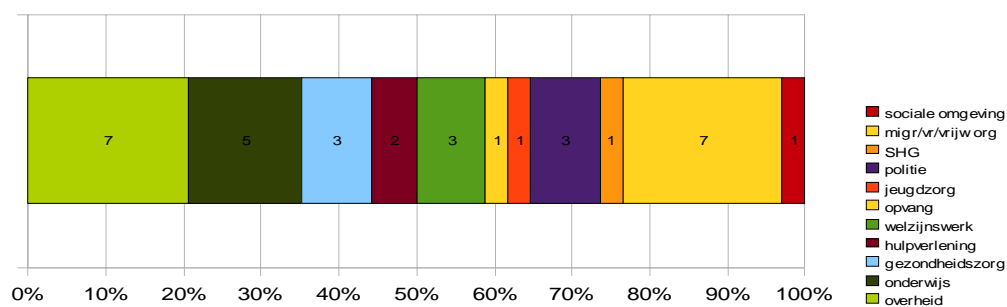

Grafiek 7: Eerstverantwoordelijke voor bewustwording rond huwelijksdwang

Opvallend is dat de gemeente werd genoemd door alle drie de politierespondenten, het onderwijs door het onderwijs zelf en door de gezondheidszorg en dat de vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties zichzelf als eerstverantwoordelijke beschouwen.

Eerstverantwoordelijke voor preventie

De vraag naar de eerstverantwoordelijke organisatie voor preventie is door 21 respondenten beantwoord, die in totaal 34 organisaties noemden.

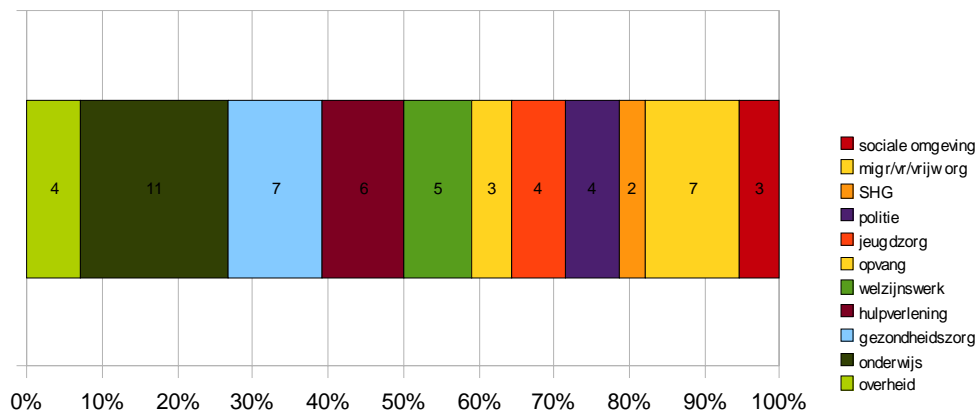

Grafiek 8: Eerstverantwoordelijke voor preventie van huwelijksdwang

Ook ten aanzien van de preventie werden (gemeentelijk) overheid, onderwijs en vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties veel genoemd. En ook hier noemde de politie vaak de gemeente als eerstverantwoordelijke en de VMV-organisaties wezen veel naar zichzelf. Het onderwijs werd voor preventie meer door anderen (met name gezondheidszorg en overige) genoemd dan door zichzelf.

Eerstverantwoordelijke voor signaleren

De vraag naar de eerstverantwoordelijke organisatie voor het signaleren is door 23 respondenten beantwoord, die in totaal 56 organisaties noemden. Een aantal respondenten gaven als antwoord 'iedereen'. Dit is opgevat in de zin dat zij alle genoemde organisaties verantwoordelijk vinden. Een respondent noemde 'kerken' hier als afzonderlijke organisatie. Dit is niet in onderstaande afbeelding verwerkt.

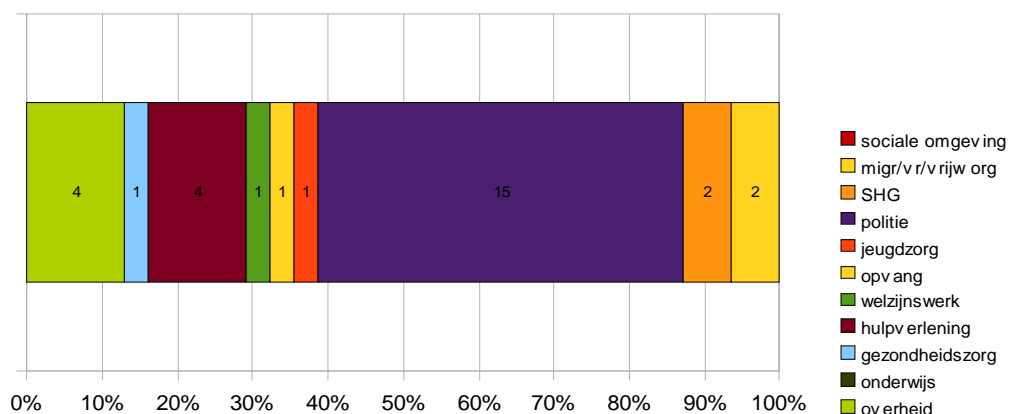

Grafiek 9: Eerstverantwoordelijke voor het signaleren van huwelijksdwang

Hoewel duidelijk is dat veel respondenten het signaleren als taak voor veel organisaties zien is duidelijk dat er voor de signalering vooral wordt gekeken naar het onderwijs, de gezondheidszorg, het welzijnswerk en vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties. Dit gebeurt redelijk gelijkmatig door respondenten uit de verschillende werkvelden. Wel valt op dat waar respondenten uit de VMV-organisaties zichzelf wel veel verantwoordelijkheid toedichten op het gebied van bewustwording en preventie, zij dat in veel mindere mate doen op het gebied van signalering: slechts 2 van de 6 van de respondenten uit deze groep noemt dat als taak voor deze organisaties.

Eerstverantwoordelijke voor aanpak

De vraag naar de eerstverantwoordelijke organisatie voor de aanpak van huwelijksdwang is door 22 respondenten beantwoord, die in totaal 31 organisaties noemden.

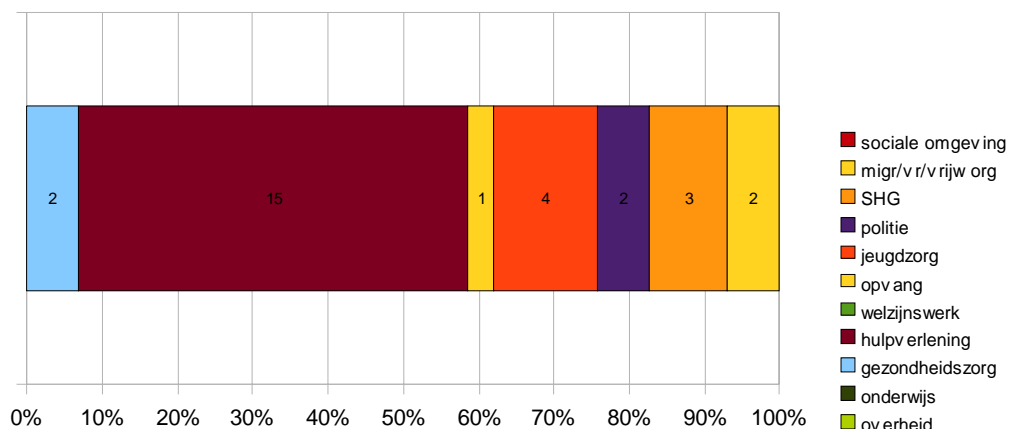
Grafiek 10: Eerstverantwoordelijke voor de aanpak van huwelijksdwang

Duidelijk is dat de meeste respondenten de politie als eerstverantwoordelijke zien voor de aanpak aan huwelijksdwang. Opvallend daarbij is dat maar voor de helft van de

respondenten van de politie geldt (2 van de 4). Ook de gemeente en de hulpverlening – met name maatschappelijk werk werd hier genoemd – krijgen een belangrijke rol bij de aanpak toebedacht.

Eerstverantwoordelijke voor hulpverlening

De vraag naar de eerstverantwoordelijke organisatie voor de hulpverlening na huwelijksdwang is door 22 respondenten beantwoord, die in totaal 29 organisaties noemden.

Grafiek 11: Eerstverantwoordelijke voor de hulpverlening na huwelijksdwang

Het zal niet verbazen dat de hulpverlening hoog scoort waar het gaat om de vraag wie verantwoordelijk is voor de hulpverlening. De antwoorden die werden gegeven waren onder meer hulpverlening, maatschappelijk werk, psychologen, traumatoloog. De jeugdzorg als hulpverlenende instantie werd vooral genoemd vanuit het onderwijs (wat gezien de leeftijd van de doelgroep verklaarbaar is).

Opvallend is dat de twee medewerkers van een SHG die deze vraag beantwoordden het eigen steunpunt niet als eerstverantwoordelijke voor de hulpverlening zien.

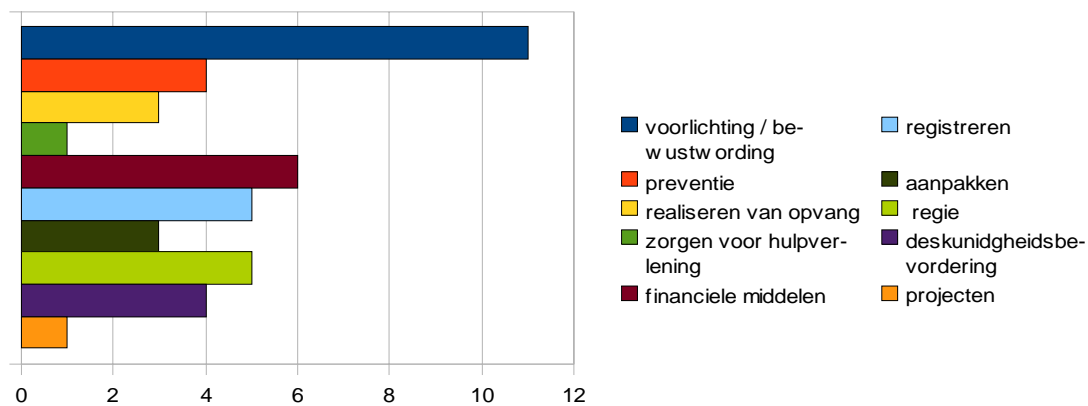
Vanuit de jeugdzorg werd geen antwoord op deze vraag ontvangen.

De vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties worden (alleen) door zichzelf als eerstverantwoordelijke gezien.

3.2.7. Taak van gemeente en provincie

Aan de respondenten is expliciet gevraagd wat zij als taak zien voor de gemeente en de provincie waar het gaat om huwelijksdwang. De meeste respondenten beantwoordden deze vraag voor gemeente en provincie gezamenlijk; sommigen maakten een onderscheid.

De vraag naar de taken van de lokale overheid is door 25 respondenten beantwoord. Zij noemden in totaal 43 taken voor gemeente en provincie.

Grafiek 12: Taken voor de lokale overheid

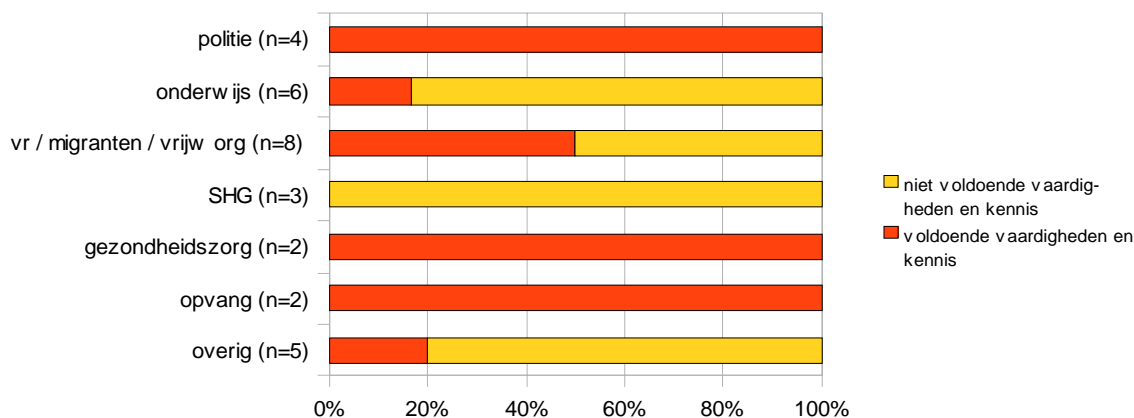
Voorlichting/bewustwording werd het vaakst genoemd als taak (11 maal), gevolgd door het ter beschikking stellen van financiële middelen (6). Het beschikbaar stellen van geld werd vooral door vrouwen / migranten /vrijwilligersorganisaties als taak van de lokale overheid gezien. Ook redelijk vaak werden genoemd het registreren en signaleren (bijvoorbeeld registratie via de leerplicht, maar ook het bijhouden van andere meldingen); dit werd vijf maal genoemd. Ook het voeren van de regie over de aanpak, en het organiseren van de samenwerking werd vijfmaal genoemd. Onder aanpakken (drie maal genoemd) zijn taken samengevoegd als het werken met een 'contract à la Rotterdam' en het opstellen van handelingsprotocollen.

3.2.8. Vaardigheden, informatie en kennis

De vraag of men voldoende vaardigheden, informatie en kennis had om de eigen taken ten aanzien van huwelijksdwang uit te voeren is door alle 30 respondenten beantwoord. 14 van hen gaven aan voldoende toegerust te zijn, 16 gaven aan (deels) niet voldoende kennis, informatie en vaardigheden te hebben.

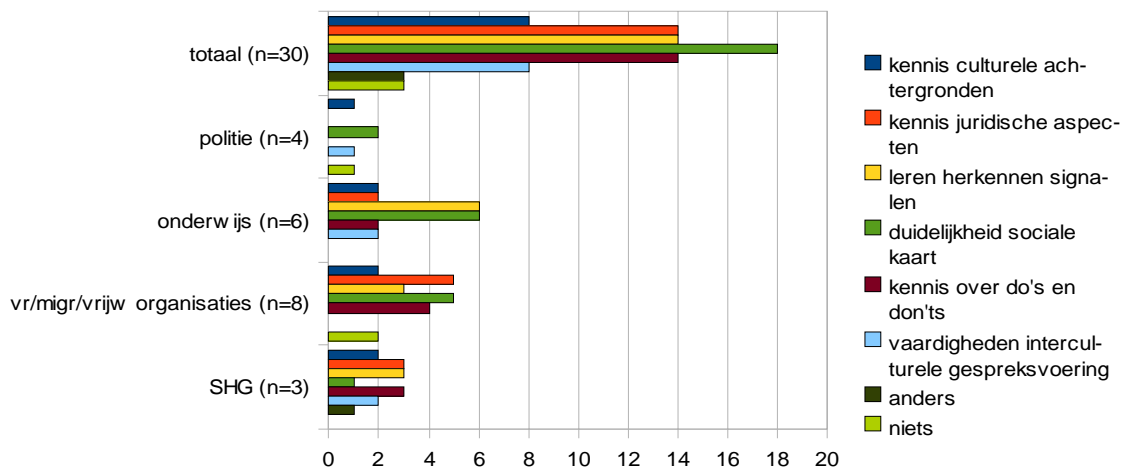
Er is hier een groot verschil tussen de respondenten. Alle medewerkers vanuit de politie, de gezondheidszorg en de opvang voelen zich adequaat toegerust voor hun taak, terwijl geen van de medewerkers van een Steunpunt Huiselijk Geweld en slechts een enkeling uit het onderwijs vindt dat hij of zij voldoende vaardigheden en kennis heeft. Binnen de vrouwen-/migrantenvrijwilligersorganisaties ligt het half om half.

Van de 'overigen' meent medewerker van het jongerenwerk over genoeg kennis en vaardigheden te beschikken, voor de anderen (o.a. jeugdzorg, maatschappelijk werk) geldt dat niet.

Grafiek 13: Voldoende vaardigheden en kennis?

We hebben de respondenten ook gevraagd wat ze nodig hebben om hun taak op het terrein van huwelijksdwang (nog) beter te kunnen uitoefenen (ook aan degenen die aangaven wel adequaat te kunnen handelen is deze vraag voorgelegd). In de onderstaande tabel zijn zowel de totalen van de antwoorden van alle respondenten weergegeven, als de beantwoording vanuit enkele werkvelden.

Grafiek 14: Behoeftte aan kennis en vaardigheden

Wat opvalt is dat over het totaal bekeken de behoefte aan duidelijkheid over de sociale kaart het grootst is (in totaal 18 keer genoemd). Ook de behoefte aan kennis over de juridische achtergronden, het leren herkennen van signalen en kennis over de do's en don'ts is groot; al deze behoeften leven bij 14 respondenten.

Bij de politie leven weinig behoeften, wat overeen komt met het feit dat de politie zich in staat voelt adequaat te handelen. Twee van de vier respondenten van de politie hebben wel behoefte aan een duidelijke sociale kaart.

Binnen het onderwijs is er vooral behoefte aan het leren herkennen van signalen en duidelijkheid over de sociale kaart.

Bij vrouwen-/migranten-/vrijwilligersorganisaties bestaat vooral behoefte aan kennis over de juridische aspecten van huwelijksdwang en de sociale kaart, en in iets mindere mate aan kennis over do's en don'ts en het leren herkennen van signalen. Twee van de respondenten vanuit deze organisaties geven op dit terrein aan geen behoeften te hebben omdat ze al adequaat kunnen handelen.

Vanuit de steunpunten huiselijk geweld hebben alle respondenten behoefte aan kennis van de juridische aspecten, het leren herkennen van signalen, en kennis over de do's en don'ts. Daarnaast is hier behoefte aan kennis over de culturele achtergronden en vaardigheden in interculturele gespreksvoering. Een van de medewerkers van de SHG gaf aan behoefte te hebben aan meer vaardigheid in bemiddeling.

TOT SLOT

Zoals in de inleiding geschreven is deze quickscan *Huwelijksdwang in Noord-Holland* een inventariserend, indicatief onderzoek geweest, op basis waarvan geen harde conclusies kunnen worden getrokken over de precieze aard en omvang van huwelijksdwang in Noord-Holland. Om die reden is er dan ook geen afsluitend hoofdstuk met 'conclusies en aanbevelingen'.

De uitkomsten van de quickscan en de daaraan voorafgaande beschrijving van de achtergronden en de aanpak van huwelijksdwang in Nederland hebben echter wel laten zien dat er hiaten zijn in de signalering, de verwijzing en de hulpverlening bij (dreigende) huwelijksdwang.

Dit rapport levert kortom voldoende aangrijpingspunten voor provincie, gemeentes, professionele instanties en organisaties om hun rol in de aanpak van huwelijksdwang te kunnen versterken.

ACB Kenniscentrum wil daar de komende tijd graag een bijdrage aan leveren en overweegt daarom sterk een project te ontwikkelen dat nauw aansluit bij de provinciale uitvoeringsregeling 'Actief meedoen'.

ACB Kenniscentrum nodigt bij dezen alle belangstellenden uit daar in mee te denken en er actief in mee te doen.

ACB Kenniscentrum, 2010.

Bijlage 1: Literatuurlijst

Adviescommissie voor vreemdelingenzaken (2006)

Adviescommissie voor vreemdelingenzaken, *Eerste hulp bij huwelijksdwang. Een uitvoeringsplan.*

Den Haag: Drukkerij Palace Print 2006

Adviescommissie voor vreemdelingenzaken (2005)

Adviescommissie voor vreemdelingenzaken, *Tot het huwelijk gedwongen. Een advies over preventieve correctieve en repressieve maatregelen ter voorkoming van huwelijksdwang.*

Den Haag: Drukkerij Palace Print 2005

Albrecht, M. (2007)

Huwelijksdwang en eer.

In M.H. Vorthoren (Ed.), *Hand in hand tegen huwelijksdwang* (pp.41-50).

Rotterdam: SPIOR, 2007.

Bartels, E. (2007)

Gedwongen uithuwelijking: definitie, praktijk en culturele achtergronden.

In M.H. Vorthoren (Ed.), *Hand in hand tegen huwelijksdwang* (pp. 27-33).

Rotterdam: SPIOR, 2007.

Cornelissens, A., Kuppens, J. en Ferwerda, H. (2009)

Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven? Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland. Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie, 2009.

E-Quality (2009)

E-Quality, Fact-sheet Huwelijksmigrantes: beeldvorming en feiten anno 2009.

Den Haag: E-Quality, 2009.

Koning, M. de en Bartels, E. (2005)

Over het huwelijk gesproken: partnerkeuze en gedwongen huwelijken onder Marokkaanse, Turkse en Hindostaanse Nederlanders.

Den Haag: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, 2005.

Kuppens, J., Cornelissens, A. en Ferwerda, H. (2008)

Leren van eer op scholen. Een onderzoek naar vroegsignalen van eengerelateerd geweld.

Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 2008.

Kuppens, J., Cornelissens, A., Koeman, N., Ferwerda, H., Torre, E. van der (2007)

Omwille van de eer. Een onderzoek naar aard en omvang van eengerelateerd geweld in Amsterdam.

Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 2007.

Minister van Justitie (2009)

Minister van Justitie, *Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 16 november 2009*, TK 2009-2010, 32175, nr. 2.

MOVISIE (2009)

MOVISIE, *Factsheet huwelijksdwang. november 2009.*

Utrecht: MOVISIE, 2009.

Ratia, E. en Walter, A. (2009)

Internationale verkenning gedwongen huwelijken. Een literatuur- en bronnenonderzoek naar wettelijke maatregelen en beleid en publieke debatten in België, Frankrijk, Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland (Radboud Universiteit Nijmegen, Culturele antropologie/Rechtssociologie).

Den Haag: 2008

Schmidt, G.E. en Rijken, C.R.J.J. (2005)

Juridische aspecten van gedwongen huwelijken. Onderzoek voor de adviescommissie voor vreemdelingenzaken.

Den Haag: Asser Instituut, 2005.

Staatssecretaris van VWS (2009)

Staatssecretaris van Volksgezondheid, welzijn en Sport, *Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 18 november 2009*, TK 2009-2010, 30388, nr. 35.

Sterkx, L. en Bouw, . (2005)

Liefde op maat. Partnerkeuze van Turkse en Marokkaanse jongeren.

Amsterdam: Het Spinhuis, 2005.

Storms, O. en Bartels, E. (2008)

De keuze van een huwelijkspartner. Een studie naar partnerkeuze onder groepen Amsterdammers (VU Amsterdam).

Amsterdam: 2008.

Bijlage 2: Vragenlijst

Quickscan 'Huwelijksdwang in Noord Holland'.

Uitgevoerd door PoWR, Projects on Women's Rights, in opdracht van ACB Kenniscentrum
november / december 2009

Ingevulde vragenlijsten svp voor 10 januari 2010 retourneren naar:

intern@projectsonwomensrights.nl

of na printen per post: PoWR, Nieuwe Herengracht 18, 1018 DP Amsterdam

Vragenlijst professionals en vrijwilligersorganisaties

Naam van degene die de vragenlijst invult: <input type="text"/>
E-mail (tbv verzending eindrapport): <input type="text"/>
Datum ingevuld: <input type="text"/>
<i>NB: interviews worden anoniem verwerkt; gegevens in dit kader komen niet in rapportage.</i>

- In welk beroep / werkveld / organisatie bent u werkzaam?
  - Politie
  - Onderwijs
  - Gezondheidszorg
  - Maatschappelijk werk algemeen
  - Steunpunt Huiselijk geweld
  - Jeugdzorg
  - AMK
  - Vrijwilligersorganisatie
  - Anders, nl:
- Wat verstaat u onder huwelijksdwang?
- Heeft u vanuit uw functie (zie vraag 1) in het afgelopen jaar signalen van mogelijke huwelijksdwang gekregen?
  - Ja, naar vraag 4
  - Nee, naar vraag 11
- Van hoeveel verschillende zaken van mogelijke huwelijksdwang heeft u in de afgelopen 12 maanden signalen gekregen?
  - 1
  - 2-5
  - 6-10
  - 10-20
  - meer dan 20

5. Van wie waren de signalen van mogelijke huwelijksdwang afkomstig? (meerdere keuzes mogelijk)

- Van cliënten / burgers, nl:
  - Jongens die moeten / moesten trouwen
  - Meisjes die moeten / moesten trouwen
  - Ouders die hun kinderen willen / hebben laten trouwen
  - Omstanders
- Van professionals / organisaties, nl:
  - Politie
  - Onderwijs
  - Gezondheidszorg
  - Maatschappelijk werk algemeen
  - Steunpunt Huiselijk geweld
  - Jeugdzorg
  - AMK
  - Vrijwilligersorganisatie
- Anders, nl:

6. Waarop hadden deze signalen betrekking? (bij meerdere zaken meerdere keuzes mogelijk)

- Huwelijksdwang die al heeft plaatsgevonden, nl:
  - Huwelijk in Nederland met twee in Nederland wonende partners
  - Huwelijk in Nederland met partner uit buitenland
  - Huwelijk in buitenland, waarna terugkeer naar Nederland
  - Huwelijk in buitenland met achterlating in buitenland
- Dreigende huwelijksdwang, nl:
  - Huwelijk in Nederland met twee in Nederland wonende partner
    - Huwelijk in Nederland met partner uit buitenland
  - Huwelijk in buitenland, waarna terugkeer naar Nederland
  - Huwelijk in buitenland met achterlating in buitenland

7. Kunt u 1 of 2 zaken kort beschrijven?

8. Welke etnische / culturele achtergrond hadden de betrokkenen waarop de signalen betrekking hadden? (meerdere antwoorden mogelijk).

-
-
-

9. Wat heeft u gedaan met de signalen van professionals / verwijzers: (meerdere antwoorden mogelijk)

- Nvt, geen signalen van professionals / verwijzers gehad
- niets
- eenmalig advies gegeven
- zaak (deels) overgenomen
- doorverwezen naar:
  - Politie
  - Onderwijs

- Gezondheidszorg
- Maatschappelijk werk algemeen
- Steunpunt Huiselijk geweld
- Jeugdzorg
- AMK
- Vrijwilligersorganisatie
- Anders, nl:

10. Wat heeft u gedaan met de signalen van betrokkenen (niet verwijzers), en zaken die u van verwijzers heeft overgenomen?: (meerdere antwoorden mogelijk)

- Nvt, geen signalen van betrokkenen gehad
- niets
- eenmalig advies gegeven
- advies gegeven met follow up / begeleiding
- contact opgenomen met familie, te weten:

- verwezen naar:

- Politie
- Onderwijs
- Gezondheidszorg
- Maatschappelijk werk algemeen
- Steunpunt Huiselijk geweld
- Jeugdzorg
- AMK
- Vrijwilligersorganisatie

- Anders, nl:

- Zelf contact opgenomen met:

- Politie
- Onderwijs
- Gezondheidszorg
- Maatschappelijk werk algemeen
- Steunpunt Huiselijk geweld
- Jeugdzorg
- AMK
- Vrijwilligersorganisatie

- Anders, nl:

- Anders, nl:

11. Vind u dat u / uw organisatie een rol / taak heeft bij (svp aanvinken indien ja):

- de bewustwording over huwelijksdwang
- de preventie van huwelijksdwang
- het signaleren van huwelijksdwang
- het aanpakken van huwelijksdwang:
- het hulpverlenen na huwelijksdwang

Kunt u toelichten waarom uw organisatie ten aanzien van de onderdelen die u niet heeft aangevinkt geen rol heeft?

Kunt u uw rol ten aanzien van de aangevinkte onderdelen omschrijven?

12. Heeft u naar uw idee voldoende vaardigheden, informatie en kennis om uw rol / taak op het gebied van huwelijksdwang adequaat te kunnen invullen?
- Ja
 Nee
13. Waaraan heeft u behoefte met het oog op het adequaat / nog beter kunnen uitvoeren van uw rol/taak met betrekking tot huwelijksdwang?
- Kennis over de culturele achtergronden van huwelijksdwang
 Kennis van de juridische aspecten van huwelijksdwang
 Het leren herkennen van signalen
 Duidelijkheid over sociale kaart: waarheen kan ik verwijzen / wie doet wat mbt huwelijksdwang
 Kennis over de do's en don'ts bij huwelijksdwang zodat ik zelf beter kan begeleiden
 Vaardigheid in interculturele gespreksvoering
 Anders, nl:
 Niets, ik kan al optimaal handelen
14. Welke organisatie is naar uw mening de eerstverantwoordelijke wanneer het gaat om:
- bewustwording over huwelijksdwang:
  - preventie van huwelijksdwang:
  - signaleren van huwelijksdwang:
  - aanpakken van huwelijksdwang:
  - hulpverlening na huwelijksdwang:
15. a. Wat is naar uw mening de taak van de gemeente op het gebied van het voorkomen en bestrijden van huwelijksdwang:
- b. en wat zou er op gemeente-overstijgend niveau (regio, provincie) kunnen of moeten gebeuren?